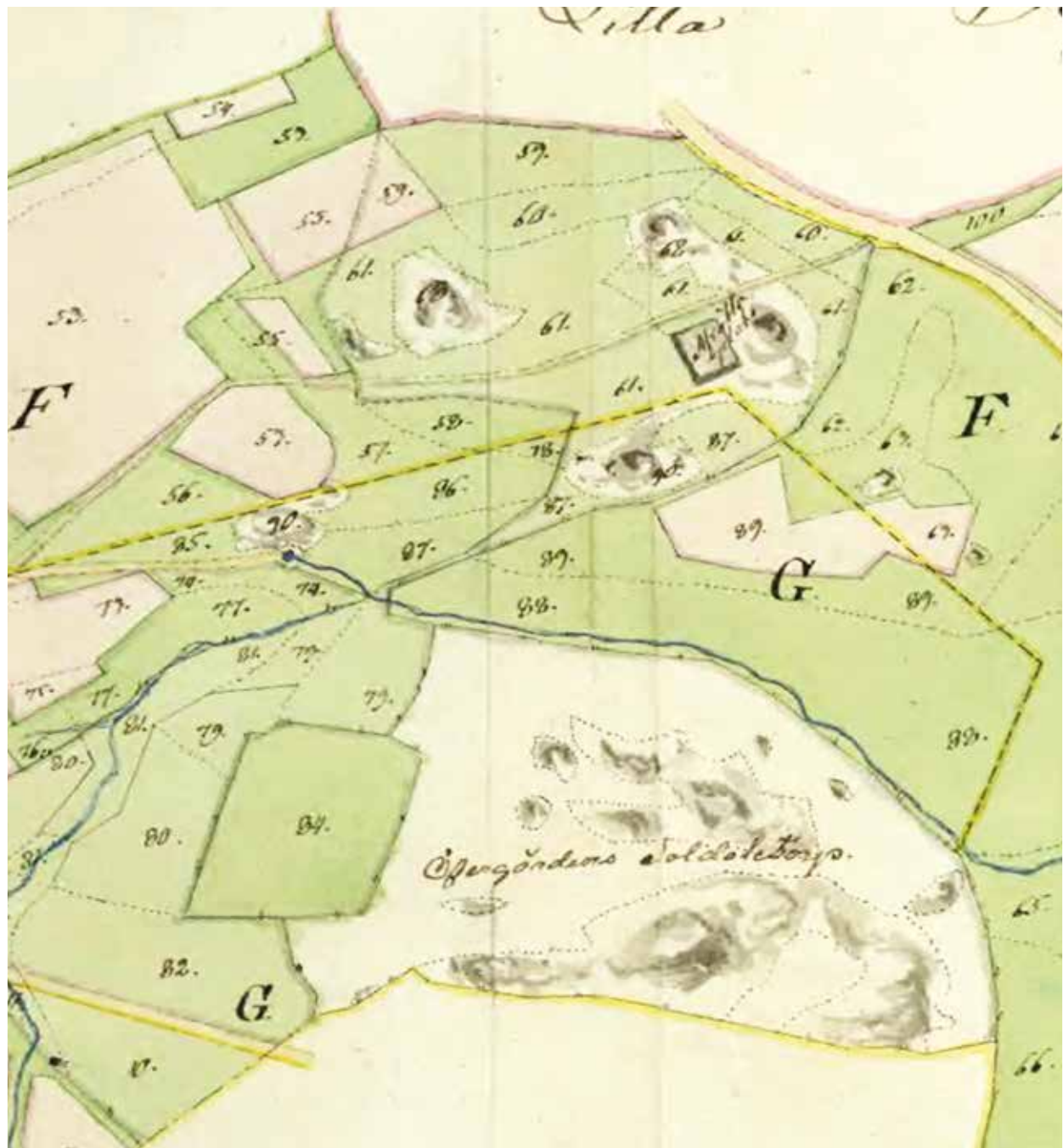

Galgeberget i Munkedal

Tunge härads avrättningsplats
Arkeologisk forskningsundersökning 2011
Foss 492, 507, 508 & 520, Foss 12:8
Foss socken, Munkedals kommun
Niklas Ytterberg
Bohusläns museum
Rapport 2014:1

Galgeberget i Munkedal

Tunge härads avrättningsplats

Arkeologisk forskningsundersökning 2011

Foss 492, 507, 508 & 520, Foss 12:8, Foss socken, Munkedals kommun

Bohusläns museum Rapport 2014:1

ISSN 1650-3368

Författare Niklas Ytterberg

Grafisk form Gabriella Kalmar

Layout och teknisk redigering Lisa K Larsson

Omslagsbild Utsnitt ur enskifteskarta över Stora Foss år 1822. Kartbilden visar en rektangulär begränsning benämnd »Afrättsplats« öster om Foss kyrka (Lantmäteristyrelsen arkiv N23- 12:4)

Illustration Nina Balknäs (figur 5), Johan Peterson (kartor)

Tryck Bording AB, Borås 2014

Kartor ur allmänt kartmaterial, © Lantmäteriverket medgivande 90.8012

Bohusläns museum

Museigatan 1

Box 403

451 19 Uddevalla

tel 0522-65 65 00, fax 0522-126 73

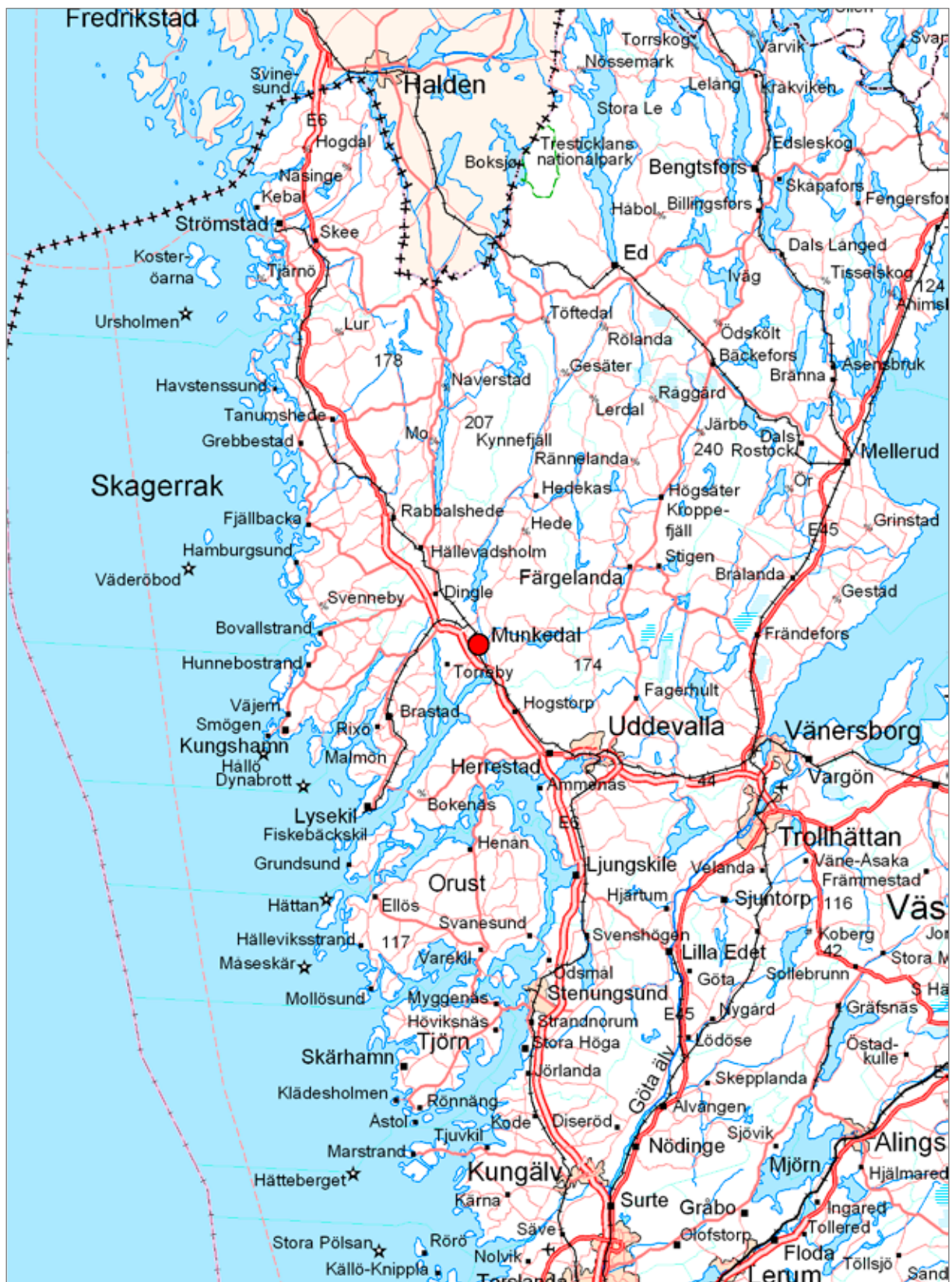
www.vastarvet.se, www.bohuslansmuseum.se

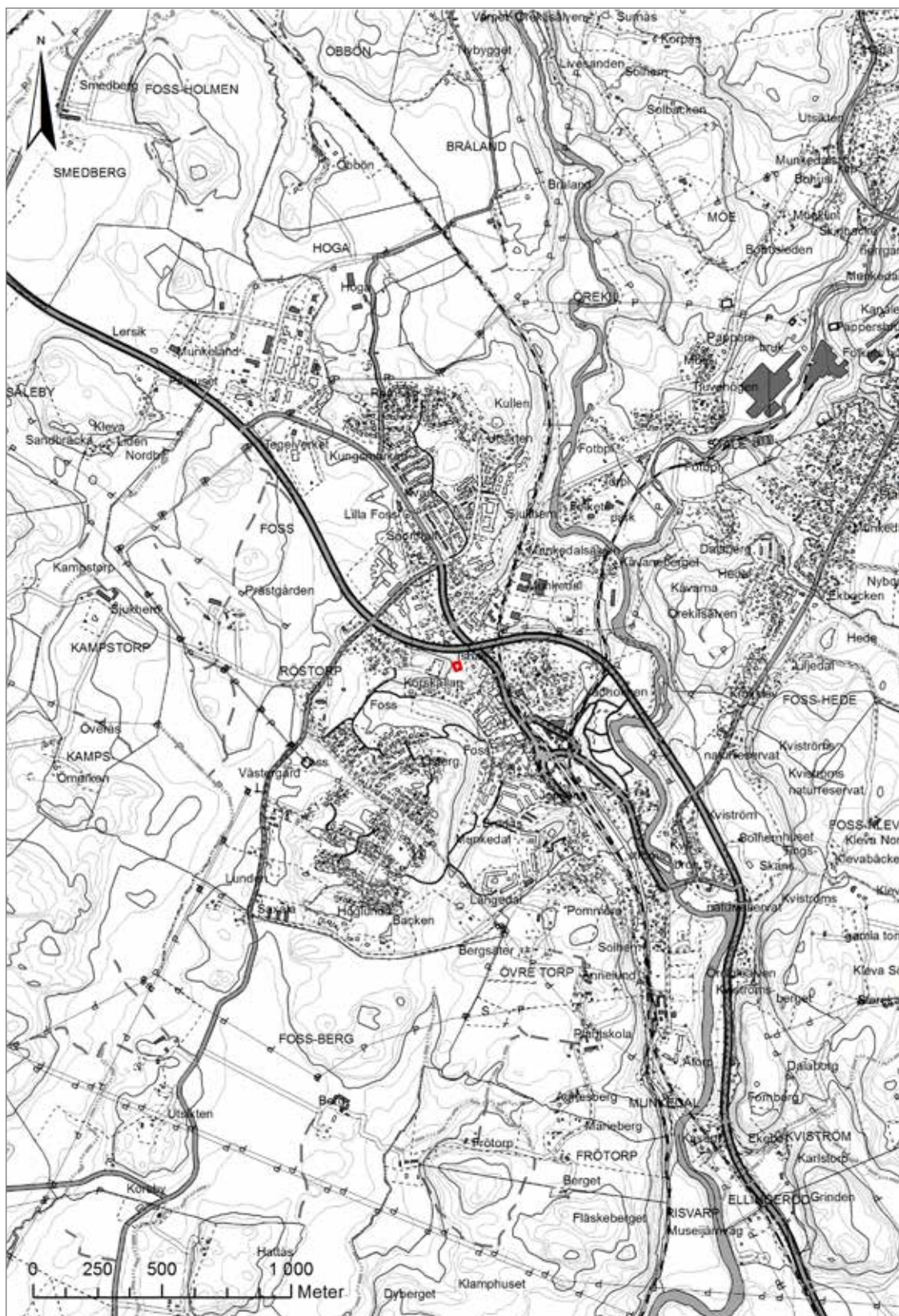
Innehåll

Sammanfattning.....	6
Bakgrund.....	6
Undersökningens syfte.....	6
Galgeberget (Foss RAÄ 492).....	8
Landskapsbild.....	8
Naturlandskap.....	8
Kulturlandskap.....	10
Historiskt källmaterial.....	11
Fornlämningsmiljö.....	12
Tidigare undersökningar.....	13
Frågor och förväntningar.....	13
Förväntningar.....	13
Frågeställningar.....	14
Metod.....	14
Resultat.....	16
Anläggningar.....	17
Stensättning A1.....	17
Stolphål A2.....	18
Hålväg A3.....	19
Brandgrav A4 (bengömma 1).....	20
Brandgrav A5 (bengömma 2).....	20
Fynd.....	20
Stenmaterial.....	21
Brända ben.....	22
Metallföremål.....	22
Provanalyser.....	23
Vedart.....	23
Makrofossil.....	23
Osteologi.....	23
¹⁴ C.....	24
Markkemi.....	24
Sammanfattning.....	24

Resultat gentemot undersökningsplanen.....	27
Epilog.....	29
Materialets potential.....	29
Slutsatser samt åtgärdsförslag.....	29
Referenser.....	30
Litteratur.....	30
Otryckta källor.....	31
<i>Arkiv</i>	31
<i>Elektroniska resurser</i>	31
<i>Historiska kartor</i>	31
Tekniska och administrativa uppgifter.....	32
Bilagor.....	34

Figur 1. Utsnitt ur Sverigekartan med platsen för undersökningen markerad.

Figur 2. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan med platsen för undersökningen markerad. Skala 1:20 000.

Sammanfattning

I slutet av maj 2011 genomförde Bohusläns museum en arkeologisk forskningsundersökning av en avrättningsplats, den första i sitt slag i Västsverige. Aktuellt objekt var Foss 492, Galgeberget i Munkedal, som var Tunge härads avrättningsplats från åtminstone 1500- till 1800-talet. Utgrävningen genomfördes inom ramen för forskningsprojektet *Den gamla onda tiden*, som bedrivs av Bohusläns museum sedan 2009 i syfte att ge en historisk dimension till den pågående samhällsdebatten kring grymma straff. Undersökningen genomfördes i samarbete med Munkedals kommun och Munkedals hembygdsförening. Arkeologer från Sverige och Norge deltog också som volontärer. Projektledare var Niklas Ytterberg, Bohusläns museum.

Resultatet av undersökningen var inte entydigt. Dels påträffades spår av en sannolikt mellanmesolitisk boplatz, dels en stensättning med begravingar från skiftet yngre bronsålder–äldre järnålder. Historiska lämningar fanns också närvarande, bland annat mynt och järnföremål, men de har inte entydigt kunnat knytas till platsens kända funktion som avrättningsplats. Undersökningen har resulterat flera frågor som fortfarande väntar på svar.

Bakgrund

Bohusläns museum bedriver sedan 2009 projektet *Den gamla onda tiden – Grymma straff i Sverige och i världen*. Syftet är att via arkeologisk metodik och praktik lyfta fram det historiska användandet av kroppstraff. Avsikten är att skapa en historisk dimension till en pågående samhällsdebatt kring avrättningar och grymma straff. Arbetet tar också tydligt avstamp i ett engagemang för mänskliga rättigheter, där Bohusläns museum deltar i ett pilotprojekt inom Västra Götalandsregionen åren 2012–2014.

Projektet *Den gamla onda tiden* har genererat ett stort intresse från allmänheten, forskarsamhället och media. Kontakt har också hållits med en informell nätverksgrupp med arkeologer och osteologer, i syfte att formera forskningsfältet kring avrättningsplatser.

I korthet har följande arbete hittills utförts inom projektet *Den gamla onda tiden*:

- En antikvarisk förstudie av avrättningsplatser i Bohuslän, Dalsland och Göteborg (Ytterberg *manus*) år 2009–2011.

- En kontinuerligt uppdaterad projektsida på webben www.utgangspunkten.se från 2009–2013
- Ett flertal föredrag på konferenser, seminarier och möten nationellt och regionalt.
- En utställning på Bohusläns museum 2010–2011 (Utgångspunkten).
- En minnesdag »100 år sedan sista avrättningen i Sverige« på Bohusläns museum, den 23 november 2010, tillsammans med Svenska Amnesty.
- Produktion av en utökad utställning på nynorsk för Fylkeskonservatoren i Vest-Agder, Norge, invigd 2011.
- En arkeologisk forskningsundersökning av Galgeberget i Foss, Munkedal, i maj 2011.

Föreliggande rapport är en avrapportering av den arkeologiska forskningsundersökningen av avrättningsplatsen, med nummer 492 i Foss socken i det digitala fornminnesregistret FMIS (figur 1). Undersökningen leddes av Bohusläns museum och projektledare var Niklas Ytterberg. Medverkade gjorde Munkedals kommun, Munkedals hembygdsförening, Gotlands museum samt Fylkeskonservatoren i Vest-Agder. Förutom projektledaren deltog fyra utbildade arkeologer som volontärer samt ett antal medlemmar från hembygdsföreningen i utgrävningen. Tillstånd erhöles av Länsstyrelsen i Västra Götalands län (beslut dnr 431-5519-2011) och från fastighetsägaren Munkedals kommun.

Undersökningen bekostades av Carl Jacob Lindebergs Fornminnesfond, EU-projektet IKON (genom Munkedals kommun) och Fylkeskonservatoren i Vest-Agder samt genom företagsponsoring av Stene Entreprenad AB och Paul Johansson Byggtjänst AB. Vi vill också passa på att tacka personalen vid Skogsvallen och Räddningstjänsten i Munkedal för praktisk hjälp i samband med undersökningen.

Undersökningens syfte

Undersökningens syfte var att skapa ny kunskap om en mycket dåligt känd fornlämningskategori, såväl för

Figur 3. Sverker Balksten och Yngve Carlsson, ordförande och vice ordförande i Munkedals hembygdsförening, frilägger förmodade grundstenar till galgen i Foss den 15 december 2009. Foto Niklas Ytterberg, Bohusläns museum

forskningen som för allmänheten, samt att belysa lokal-historiska och etiska frågeställningar.

Målsättningen var att genom en mindre provundersökning dokumentera lämningarna på en avrättningsplats i form av eventuella fysiska spår av avrättningsanordningar och avrättades gravar eller andra mänskliga kvarlevor. Den rumsliga organisationen på platsen ansågs viktig att belysa liksom att datera och typbestämma anläggningar och strukturer. Men framför allt förväntades undersökningen ge viktig antikvarisk kunskap för att bättre förstå denna fornlämningskategoris potential och värde för framtiden.

Bohusläns museum inventering av avrättningsplatserna i Västsverige har visat att fornlämningstypen är frekvent, en eller flera avrättningsplatser kan beläggas i varje härad och stad inom undersökningsområdet. Av dessa är en minoritet kända i fornminnesregistret och bara en bråkdel är klassade som fasta fornlämningar. Den antikvariska och vetenskapliga kunskapen om avrättningsplatser grundar sig istället främst på rätts-historiska och populärvetenskapliga arbeten, med givna begränsningar.

Ett litet men växande antal arkeologiska undersökningar på senare år i Sverige har visat att: 1) rikliga lämningar finns bevarade på avrättningsplatserna, och 2) kunskapen om och skyddet för dessa lämningar är mycket begränsat (Karlsson 2008a; Fendin 2008; Widerström 2011; Hansson 2012). Därför är den förväntade kunskapsstillväxten mycket stor för varje arkeologisk undersökning.

Galgeberget (Foss RAÄ 492)

För tjugo år sedan lyckades förre biologiläraren Lars Ahlberg lokalisera Tunge härads avrättningsplats – vars exakta läge tills då varit okänt – till höjden bakom ishallen i Munkedal. På höjdsträckningens östra krön fanns tre klumpstenar i en triangel med ca 3 meters sida. Klumpstenarna var knappt 1 meter stora och stack upp ett par decimeter över marknivån. Möjligen hade de utgjort markering eller fundament för den galge som enligt äldre uppteckningar, kartor och lokal tradition skulle ha funnits på platsen. Inga synliga anläggningar fanns i övrigt. Ahlberg dokumenterade lämningarna i en enkel rapport (Ahlberg 1993).

Vid ett besök med delar av styrelsen i Munkedals hembygdsförening i december 2009 kunde rapportförfattaren konstatera att platsen var välbevarad och

mycket intressant för det projekt som då precis hade startats vid Bohusläns museum (figur 3). Utifrån den inventering som Bohusläns museum genomfört fanns flera alternativa platser, men Galgeberget ansågs ha stor potential. Vi beslöt därför att tillsammans arbeta för en arkeologisk undersökning, den första i sitt slag i Västsverige.

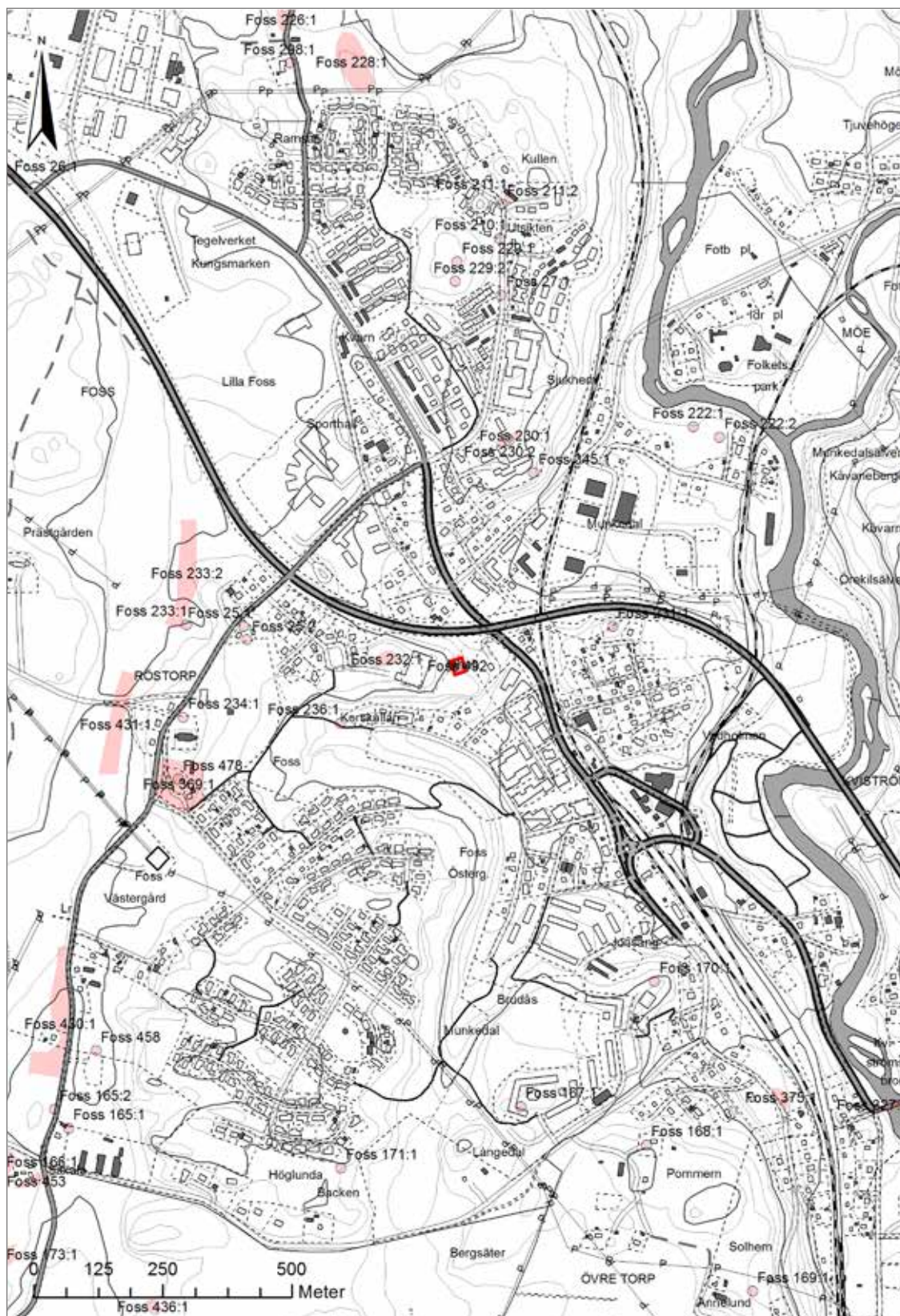
Landskapsbild

Galgeberget ligger inom fastigheten Foss 12:8, Foss Östergård i Foss socken i Munkedals kommun, Västra Götalands län (figur 2). Munkedalsbygden ligger centralt i det bohuslänska landskapet, mellan kust och inland. Det karakteristiska sprickdalslandskapet har skapat goda förutsättningar för kommunikation. Gullmarsfjorden skär djupt in i landskapet och Örekilsälvens och Munkedalsälvens vattensystem förlänger kommunikationslederna inåt Dalsland. Området har utan tvekan varit ett kommunikativt centrum, där landsvägens smala passage mellan fjordar och berg här möter vattenlederna.

Naturlandskap

Tungenäset karakteriseras av ett stort sammanhängande välhävdad odlingslandskap. Norr och söder om Tungenäset ligger Färlevsfjorden respektive Saltkällefjorden och österut reser sig utlöpare till Herrestadsfjället. Tungenäset är kuperat med höjdryggar i nordöst–sydvästlig riktning och åkermark i dalgångarna. Området norrut mot Håby utgörs av ett större sammanhängande odlingslandskap. Öster om Örekilsälven vidtar höglänta skogsområden.

Själva Galgeberget är en öst–västlig höjdsträckning omkring 500 meter östnordöst om Foss kyrka, bevuxen med ek, bok, lind, björk och tall, med undervegetation av hassel och busksnår. Den ligger strax öster om ishallen Skogsvallen. Höjdens östra ände är plåtåttat och beläget ca 51–54 m ö.h. Åt söder sluttar krönet markant ned mot en sidodalgång till Örekilsälvens dalgång, kring 25–30 m ö.h., där vårdcentralen är belägen idag. Åt norr sluttar det mer gradvis ned mot en annan sidodalgång till älven. Ett 50-tal meter västerut är den ursprungliga topografin uttraderad av påförda massor där ishallen ligger.

Figur 4. Utsnitt ur GSD-Fastighetskartan, blad 8181, med översikt över undersökningsområdet samt närliggande fornlämnningar markerade. Skala 1:10 000.

Figur 5. År 1594 var oslobiskopen Jens Nilsson på genomresa i stiftet. I Foss blev han ögonvittne till en avrättad man som låg på stegel. Kroppen låg styckad på ett vagnshjul högst upp på en hög påle. Den avrättade hette Jon Hansson och han hade dödat prästen i Krokstad. Biskopen skrev i sin dagbok att det också fanns en galge och att platsen låg »två pilskott« öster om Foss kyrka. Illustration: Nina Balknäs, Högtorps Diverse.

Kulturlandskap

Foss socken låg i Tunge härad. Tunge anses betyda bygden kring den halvö, i form av en landtunga, som sträcker sig ut i Gullmarsfjorden, idag Tungenäset. Ett för denna del av Bohuslän relativt sammanhängande odlingslandskap sträcker sig sedan gammalt från Tungenäset, Foss och Håby upp mot Dingleslätten. Det gamla Tunge härad motsvarar detta område eller sydvästra hälften av nuvarande Munkedals kommun, förutom Bärfendal som hörde till Sotenäs härad. Tunge bestod av socknarna Foss, Håby och Svarteberg samt Tose.

Äldsta kända uppteckning för häradet är från 1354, *aff Tunghu*. År 1430 skrevs det *Tungohæredh*. Från år 1474 förekommer också begreppet Tunge skeppsreda. Skeppsredorna var en norsk administrativ indelning som ursprungligen avsåg en ledungsorganisation för sjökrigföring, men som under medeltiden omvandlades till en rent fiskal angelägenhet. Under dansk överhöghet utvecklades skeppsredan sedan till en juridisk indelning likvärdig häradet och avskaffades först efter den svenska erövringen 1658 (Lönn 1999; Löfving 2001;

Drougge 2001. Foss omnämns redan i de tidigmedeltida isländska kungasagorna som *Forskirkia*. Sockennamnet Foss är belagt från 1391. Namnet syftar på forsar i den intilliggande Örekilsälven (Wadström 1983:34).

Foss ingår delvis i område 3, Tungenäset, i Munkedals kulturmiljövårdsprogram. Denna karakteriseras av ett långsträckt uppdelat dalstråk vars värden ligger i det stora antalet fornlämningar, stenåldersboplatser, bronsåldersgravar, miljön vid Foss kyrka samt ett antal större gårdar med tillhörande torpställen (Olsson 1986). Själva avrättningsplatsen är belägen på kyrkbyn Foss utmark. Foss kyrka har sannolikt utgjort en så kallad högendiskyrka. Det betyder att den senast under 1100-talet anlagts i direkt anslutning till en storgård. Men inte bara stormän utan även norska kungar hade intressen i Foss vid denna tid. Exempelvis stod slaget vid Färlev år 1134 mellan två tronpretendenter och en annan en norsk kung, Øystein Haraldsson, dödades vid Foss kyrka år 1157 (Nordqvist 2009:27-28).

Närheten till kyrkan och tingsplatsen har säkert varit betydelsefull för lokaliseringen av avrättningsplatsen.

Vi får tänka oss att galgen förr syntes lång väg här på berget, då det inte fanns någon skog. När vägfarande passerade på stora landsvägen såg de galgen, liksom från kyrkan och tingsplatsen.

Historiskt källmaterial

Tingsplatsen i Foss låg nära kyrkan fram till 1660-talet, då den flyttade till Kvistrum. Före 1683 hade Tunge härad egen jurisdiktion. Sedan slogs det samman med grannhäraderna Sörbygden, Stångenäs och Sotenäs till ett gemensamt tingslag. Tingslagets exakta sammansättning av härad var varierade dock inledningsvis. Det gemensamma tingsstället var i Kvistrum, först i gästgivargården och efter 1737 i ett nyuppfört tingshus. En gemensam häradsdomare presiderade i samtliga tingslag i hela norra Bohuslän.

Före 1680-talet, då svensk lag och rättskipning infördes, hölls också ett lagting två gånger per år för hela norra Bohuslän, det så kallade Vikens Foss lagting. Det var överinstans för både landsbygden och städerna, vars domar måste bekräftas av lagtinget för att vinna laga kraft (Arcadius 1886).

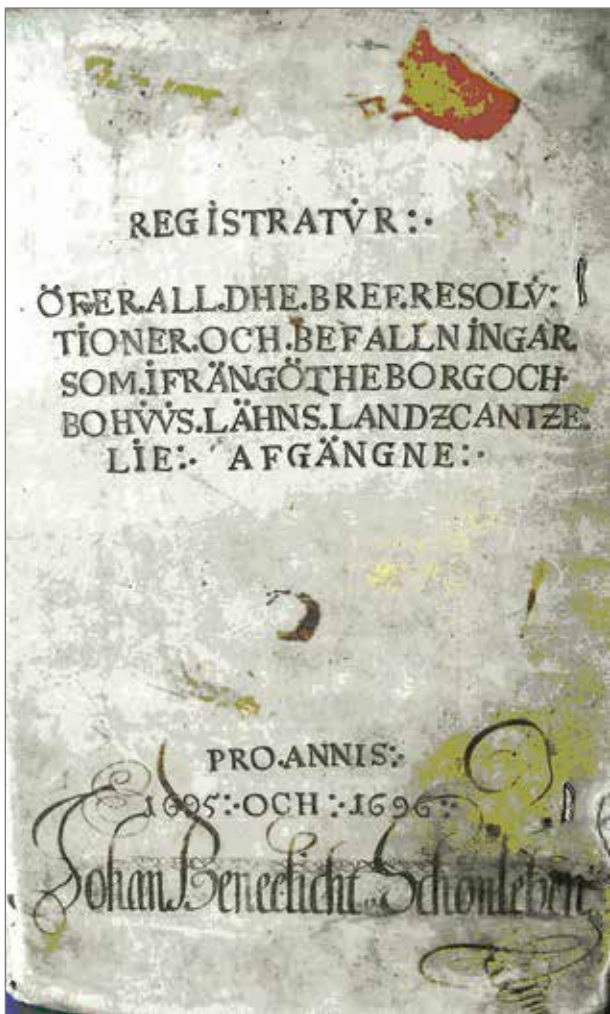
Av detta förstår man att trakten kring Foss har varit viktig för rättskipningen under mycket lång tid. Nära tingsplatsen fanns också en avrättningsplats. Stora landsvägens branta sträckning förbi avrättningsplatsen kallas fortfarande lokalt för Galgebacken. Namnet Galgeberget är däremot känt från uppteckningar och kartor från 1800-talet. Läget intill den gamla landsvägen beskrivs redan vid oslobiskopen Jens Nilssöns visitationsresa år 1594. Nilssön passerade här och såg en avrättad man på ett stegel, en hög påle med ett vagnshjul monterat upptill. Mannen hade dödat prästen Nils Bagge i Krokstad och hade tydligen redan legat där en tid till allmänt beskådande när biskopen passerade (figur 5). Enligt Nilssöns beskrivning fanns det också en galge på platsen, som låg »två pilskott« öster om Foss kyrka (Nielsen 1885:138-139). Tanken var att vägfarande som passerade på landsvägen skulle se galgen. Straffet skulle vara den enskilde »till välförtjänt straff och andra till skräck och varnagel« som det heter.

En genomgång av flera arkiv visar att flera avrättningar har genomförts på Tunge härads avrättningsplats i Foss (figur 6; Landskansliet AH:a; men även dödböcker; Arkiv Digital; NAD). Det första fallet sedan Bohuslän blivit svenskt var en man, som enligt hovrättens dom i oktober 1673, skulle halshuggas för att han »ihjälstuckit

Lars Rassmundsson uthi ett slotterööll medh sin knijff«. 1698 skulle bödeln Johan Eriksson Lilja inställa sig vid Kvistrumbro för att begrava en självspilling, en självmördare. Det är dock oklart om det skedde här vid Galgeberget eller avsidet i skogen.

I mitten av 1700-talet var det flera kvinnor som halshöggs och brändes på bål för barnamord. En ogift moder hade vanärat både sig själv och sin släkt. Ofta var det så tungt att bära att hon valde att ta bort barnet. Detta straffades med döden om det upptäcktes. Först ut var Elsa Persdotter, som avrättades 1741 av skarprättaren Erik Eriksson Smedner. Hans order den 9 maj lød: »Som Ett qwinfolck Elssa Persdotter benämd kommer i föllje af [...] att halshuggas och Bähle brännas, hwilcken execution uti Sunnerwijkans fögderie och Tunge härad bör skie«. Märkligt nog finns en Malena Larsdotter från Brastad socken antecknad i dödboken, men inte bland skarprättarnas förrättningar: »Anno 1741 d 11 September afrättades qwinfolket Malena Larsdotter«. Därefter följde 15-åriga Elin Hansdotter från Axtveten i Bro socken i Stångenäs, »Hwilken sitt eget foster hade om lifwet bragt«. Hon avrättades den 12 december 1747. Skarprättaren skulle infinna sig på gästgivargården Mälby i Stångenäs för att låta bygga bålet. Elin skulle föras från Bohus fästning till Kvistrums tingsplats. Här är det oklart om avrättningen skedde på Galgeberget i Foss eller ej. Sedan var det Anna Pålsson från Kråkehult i Hede socken, som i början av januari 1761 »halshuggas och å bäle brännas [...] på Sörbygdens och Sodenäs häraders afrättsplats«. Bara ett år senare, den 10 eller 15 mars 1762, drabbades Anna Andersdotter från Lyse av samma öde. Dödboken berättar: »Barnemörderskan och Änkan Anna Andersdotter [...], 42 år gammal, afrättad på det sätt, att hon wardt halshuggen och å bäle bränd, för de hon sitt eget barn strax efter födslen d 12 junii 1760 i en hage wid gården Thoröd[?] uti Lyse Sochn ömkligen mördad och uti en begskrefwa [...] derwid med några stenar uppå undangjömt hade«. Bödeln i de båda senare fallen hette Johan Ekerot och kom från Göteborg. Här nämns uttryckligen Tunge med flera häraders avrättningsplats:

»Aldenstund BarneMörderskan Anna Andersdotter likmätigt Kgl Mtts och Riksens Höga Göta HoffRätts utslag under d. 2 nästl. Januarii för begångit Barnemord kommer at lif sitt mista halshuggas och å Bähle Brännas, hwartil dag är utsedd den Tijonde nästkom:de Martii på Tunge Sörbygdens Stånge och Sätenäs häraders afretsplats; Ty antydes NN härigenom at i god tid om

Figur 6. Framsidan av brevvolymen för åren 1695-1696 med guvernör Johan Benedict von Schönlebens namn. Här finns order till skarprättarnas förrättningar. Foto Aina André. (Landskansliet AIIa).

Morgonen ofwannämde dag d. 10de nästkom:de Martii å berörde afrätsplatz sig inställa til denna Executions förrättand. I anseende hwartil SkarpRättaren och dess dräng af Krono Betjenterne och Giästgifwarne lemnas obehindrad resa fram och tillbaka på en häst å åtta ./.. Srmt Mihlen, Sedan Executionen för sig gått inställer NN sig åter härpå Lands Cancelliet och företer behörigt bewis öfwer wärkställigheten.« (Landskansliet AIIa:83)

Ännu 1815 – då bödeln skulle begrava självspillingen Anders Engelbrecktssons i Korsberg, Krokstad socken, avsides i skogen – var Galgeberget sannolikt i bruk, att döma av enskifteskartan över Stora Foss år 1822 (Lantmäteristyrelsens arkiv N23-12:4). Men när den sista avrättningen skedde i Tunge härad, i Häby år 1838, var Galgeberget historia. Nu inträdde glömskan. När Axel Emanuel Holmberg skrev sin *Bohusläns Historia och*

Beskrifning i mitten av 1800-talet menade han istället att berget fått sitt namn av att kung Östen där mött sitt öde på 1100-talet (Holmberg 1867).

På enskifteskartan för Stora Foss by från 1822 finns en rektangulär avgränsning benämnd *Afrättsplats* mitt på *Galje Berget* (figur 7). Detsamma finns avbildat på »Karta öfver Kohagar, Torp och Intag till Stora Foss« från 1818. I texten till den senare kartan kan man läsa: »Härefter afgjordes hvilka nödige Vägar skulle utses, hvilka på Chartan antecknades, äfven som Galje-platsen och en Gångväg öfver Galjeberget, at nyttjas få hädanefter som hitintills«. Det är sannolikt samma väg som biskop Jens Nilssøn passerat över 200 år tidigare. Någon motsvarande särhägnad finns inte upptagen på laga skifteskartan från 1846 (Lantmäteristyrelsens arkiv). Slutsatsen är att avrättningsplatsen gått ur bruk under mellantiden. Den sista avrättningen i häradet skedde inte heller här utan i Häby.

Fornlämningsmiljö

Fornlämningsmiljön kring Munkedal är rik. Här finns allt från senpaleolitiska boplatser till gravfält från yngre järnålder. Tydligast dominerar de 19 gravfälten och de över 200 enskilda gravarna – och det bara i Foss socken. Vissa av gravfälten rymmer dessutom ett stort antal enskilda gravar. Störst är Pilegårdsgravfältet med över 80 objekt. På Pilegårdsgravfältet finns fyra långhögar som är upp till 28x10 meter stora. Största enskilda objekt är Tjuvehögen i Möe med 40 meter i diameter. Dessa och andra storhögar är belägna längs kommunikationsleder och markerar tydligt maktelitens närvaro under järnåldern (Nordqvist 2009:42).

Inom en dryg kilometer från Galgeberget finns ett 80-tal fornlämningslokaler registrerade i FMIS (figur 4). Av dessa är ett tiotal förhistoriska boplatser och sex fyndplatser, som skulle kunna indikera ytterligare boplatser. Vid Kampstorp nordväst om Foss kyrka har ett ornerat fragment av en stor guldring hittats (Fredsjö 1964). Tio historiska by- och gårdstomter är registrerade. Sju lokaler med hällristningar, i form av skålgropar, är också kända. Fyra gravfält och drygt 30 ensamliggande gravar dominerar dock bilden här som annars i Tunge härad. Majoriteten är stensättningar och högar. Bara 100 meter väster om avrättningsplatsen, på högsta höjden av samma höjdrygg, ligger exempelvis gravfältet Foss 232. Det består av en hög, en långhög och tre stensättningar. De båda förstnämnda har ansenliga

Figur 7. Enskifteskarta över inägor till Stora Foss by år 1822. Notera den rektangulära avgränsningen benämnd »Afrättsplats» öster om kyrkan (lantmäteristyrelsens arkiv N23-12:4).

dimensioner, med uppemot 15–20 meters storlek. Högarerna är skadade och bitar av bränd lera och flinta har hittats här.

Tidigare undersökningar

Några avrättningsplatser har aldrig tidigare undersökts i Västsverige. Dock finns flera notiser om mänskliga kvarlevor som framkommit i samband med exploatering av avrättningsplatser i både Bohuslän och Dalsland genom åren (*Bohusläningen* 21/5 1947; *DN* 22/5 1947; *Provinstidningen Dalsland* 28/4 1952; *Åmåls-Tidningen* 28/4 1952).

I Munkedalsbygden har annars arkeologiska utgrävningar genomförts framför allt i samband med nydragningen av väg E6 på senare år. Flera gravar och gravfält har undersökts i Foss socken, med datering till olika faser av järnåldern. Ett intressant fynd är en smedja från yngre järnålder vid Saxala. I Kallsås har ett tvåskeppigt stolpbyggt hus från äldre järnålder påträffats och vid Finska barnhemmet ett motsvarande hus från äldre bronsålder. Flera boplatser från både mesolitikum och neolitikum har också undersökts (Pettersson & Toreld 2010).

Frågor och förväntningar

Förväntningar

Utifrån Bohusläns museums inventering och det fåtal arkeologiska undersökningar som hittills genomförts av avrättningsplatser i Sverige (t. ex. Karlsson 2008b, Hansson 2012) kan man förvänta sig några av följande komponenter vid en avrättningsplats:

- en direkt rumslig närhet till förhistoriska gravar
- en rumslig närhet till tingsplats och/eller kyrka
- någon form av markering eller avgränsning på plats, exempelvis klumpstenar eller resta stenar i triangel
- stenskodda stolphål efter galge och stegel
- nedgrävningar/svackor och/eller stenpackningar efter skelettgravar
- gravar med mänskliga kvarlevor i olika bevarandegrad och med eventuella spår av trauma (halshuggning, hängning, avhuggen hand)

- spridda människoben (eventuellt med gnagmärken efter vilda djur)
- bålplats med brandlager samt brända ben (människa och eventuellt djur)
- kraftiga krokar och spikar som använts för att spika upp kroppsdelar
- enklare personliga tillhörigheter, efter avrättade eller andra
- förväntad datering medeltid till 1800-tal

Frågeställningar

Centrala frågeställningar är i vilken grad anläggningar och mänskliga lämningar finns bevarade på avrättningsplatsen samt hur fornlämningen är strukturerad. Dessutom ska följande frågor belysas så långt möjligt:

- användningstid – finns flera faser?
- konstruktioner – var galgen permanent, hur var den uppbyggd?
- tillvägagångssätt vid avrättningar – förekom hängning, halshuggning, bränning på bål eller placerande/uppspikande av kroppsdelar på stegel och hjul?
- finns möjlighet att spåra föreställningar kopplade till vidskeplighet och folketro – t. ex. placandet av avrättades huvud mellan fötterna?
- är det möjligt att utifrån metalldetektering, fosfatkatering och arkeologiska kontexter spegla rörelsemönster på avrättningsplatsen och har själva galgkonstruktionen påverkat detta mönster?

Metod

Före fältarbetet rektifierades 1822 års enskifteskarta över Stora Foss by mot den moderna fastighetskartan. Den rektangulära avgränsningen för avrättningsplatsen kunde nu placeras på dagens karta. Nästa steg var att

med hjälp av en GPS markera avrättningsplatsens begränsning, utstakad med blågult fornlämningsband, på plats på Galgeberget (figur 8). Detta skedde den 20 maj.

Själva undersökningen utfördes måndagen den 23 maj till fredagen den 27 maj 2011. Inledningsvis röjdes markytan fri från sly, buskar och annan undervegetation samt enstaka träd. Eftersom ett kompakt lager av fjolårslöv och råhumus täckte hela ytan sopades marken fri med piassavakvaster inom två ytor centralt på avrättningsplatsen. Syftet var att kunna identifiera i ytan synliga anläggningar. Därefter grävdes 14 provgropar jämnt utspritt över området, såväl inom som strax utanför den avgränsade ytan. Provgroparna mätte generellt 0,5x0,5 meter och grävdes skiktvis med skårslev. Eventuella fynd tillvaratogs genom handplock.

Samtidigt genomfördes en systematisk metalldetektering av specialist Jonas Paulsson över hela höjdryggen (figur 9, bilaga 6). Inom den utstakade avrättningsplatsen detekterades humuslagret en gång. Området direkt väster om utstakningen undersöktes med sökstråk med ett inbördes avstånd på cirka fem meter. Metallföremål som låg i humuslagrets övre delar togs upp direkt, medan djupare liggande utslag markerades för att senare grävas fram. Signaler från samtliga metaller kontrollerades, förutom från järnföremål där endast en del större utslag kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras senare tid, före 1900, eller med osäkerhet kunde dateras i fält markerades och mättes in. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid tillvaratogs utan inmätning.

En detaljerad kartering genomfördes med totalstation. Topografi, rensade ytor, grävda gropar, anläggningar, fynd och prover mättes in. Arbetsprocessen dokumenterades genom digitalfotografering och dagboksanteckningar.

Där fynd eller anläggningar påträffades i de framrensade ytorna eller provgroparna togs större ytor upp. I en provgrop påträffades brända ben i anslutning till en stenpackning. Det beslöts att ett schakt skulle grävas tvärs över denna packning för att avgöra konstruktion, lagerföljd och fyndförekomst. Schaktet undersöktes med skårslev och massorna vattensållades i maskvidd 2 eller 5 mm. Stenpackningen grävdes i lager i två stick och dokumenterades såväl i plan som i profil. Prover för vedarts- och ¹⁴C-datering, fosfat- och makrofossilanalys togs i lämpliga kontexter.

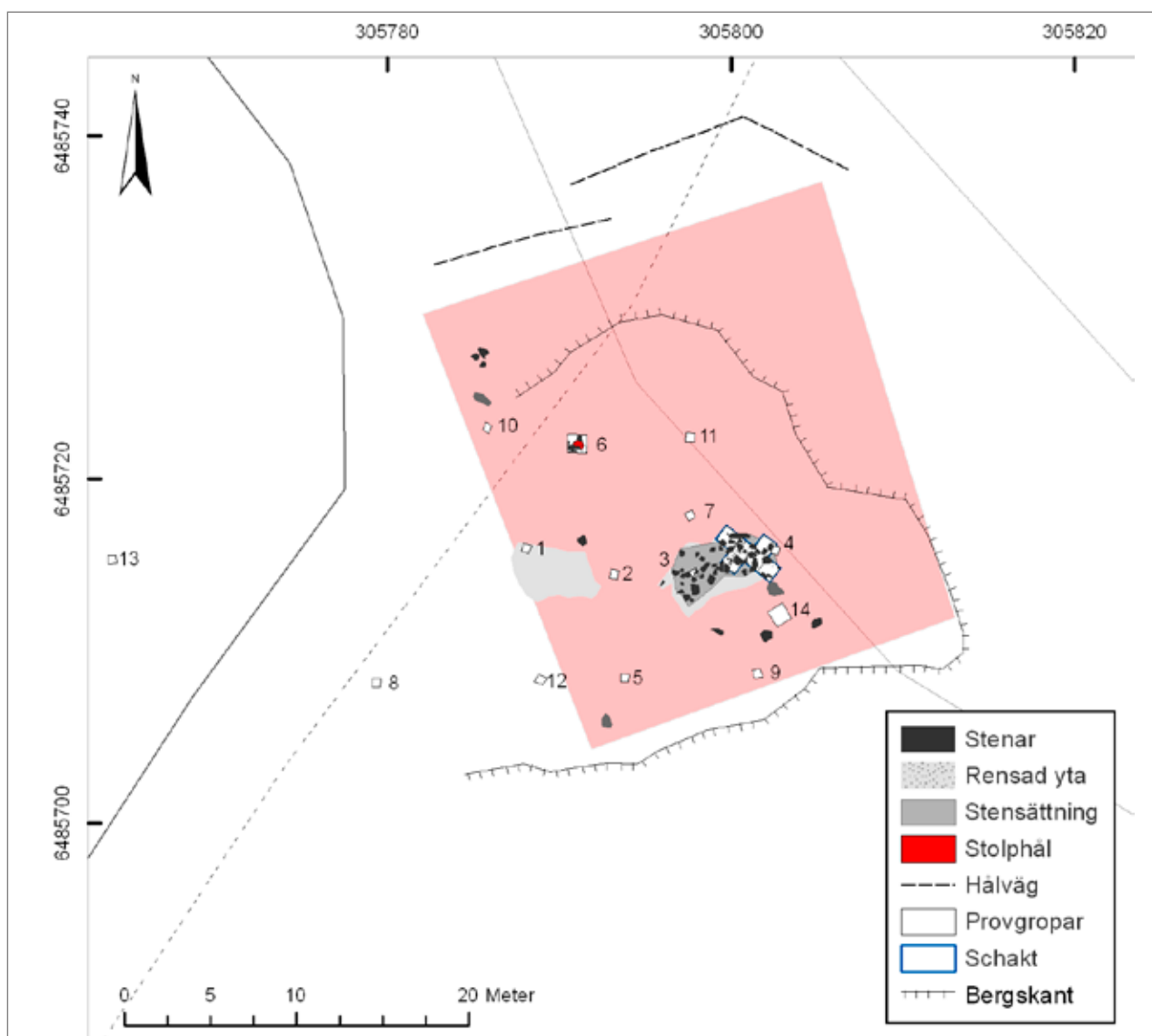
Efter genomförd undersökning återställdes fornlämningen i ursprungligt skick.

Figur 8. Västra delen av undersökningsytan avgränsad med blågult fornlämningsband. I bakgrunden skymtar tillfälliga informationsskyltar som sattes upp under utgrävningsveckan. I förgrunden arkeologiska redskap: totalstation, metalldetektor och grävredskap. Foto mot väster, Bohusläns museum.

Figur 9. Jonas Paulsson, metalldetektorspecialist, i aktion. Foto Bohusläns museum.

Figur 10. Undersökningsytan med topografi, stenar, rensade ytor, anläggningarna A1, A2 och A3 samt grävda provgropar och schakt 1. Avgränsningen för avrättningsplatsen från enskifteskartan 1822 är markerad med rosa färg. Skala 1:400.

Resultat

Den utifrån rektifieringen avgränsade avrättningsplatsen utgjorde en rektangel om ungefär 26,5×23,5 meter (nordnordväst–sydsydöst) eller 620 m². Denna låg på den östligaste delen av den plåtårtade höjden, som avslutades av sluttningar i norr, öster och söder. En någorlunda plan yta om ca 25 meters bredd karterades, som avsmalnade österut och där berget ställvis gick i dagen i slänterna mot öster och söder. Endast ett fåtal stenar eller hållar stack annars upp över förnalagret på höjdyrigheten. Nära slänten i öster fanns dock tre klumpstenar (varav en troligen uppstickande berghäll) i en triangel med 2,8–3,2 meters sida. Dessa stenar var knappt 1 meter stora och ca 0,2 meter höga. Arbetshypotesen var

att de utgjort en markering eller fundament för själva galgen, se mer nedan.

Inom avrättningsplatsen rensades två ytor upp med skärslöv och fyllfat för att leta efter anläggningar. Den östra rensade ytan utgjorde ca 17,5 m² och den västra ca 13 m². Inga anläggningar framkom inom den västra ytan medan den östra i princip helt dominerades av stenpackningen A1, se nedan under Anläggningar.

I ett oregelbundet rutnät om ca 25×15 meter grävdes sedan 14 provgropar med jämna intervall. Avståndet mellan provgroparna var ca 5–10 meter, beroende på anpassning till terrängen. Tolv av dessa mätte 0,5×0,5 meter och de övriga två kring 1 m². Grävd yta utgjorde totalt 5,2 m² för provgroparna. Av dessa grävdes 11 inom begränsningen för avrättningsplatsen, medan tre

Figur 11. Provgropsgrävning pågår. Provgrop 6 i förgrunden, provgrop 3 skymtar där bakom. Foto mot sydöst, Bohusläns museum.

grävdes strax väster om denna. Den västligaste, provgrop 13, grävdes 23 meter väster om avgränsningen, i anslutning till två myntfynd, se nedan under *Fynd* (figur 10, 11).

Jordlagrets djup skiftade. Längst i öster mötte berghällen ofta nästan direkt under förnan, men på andra ställen avslutades provgropsgrävningen på knappt en halvmeters djup utan att nå berget. Stratigrafin kan förklarad beskrivas som följer. Överst fanns en lövsjögösförna med en mäktighet om ca 0,05–0,25 meter, vanligen dock 0,08–0,15 meter och djupast i öster kring anläggningarna. Därunder fanns en humös sand, med mörka nyanser i brunt eller brungrått. Sandens mäktighet var som störst i anslutning till anläggningarna, det vill säga kring och väster om stenpackningen A1. Här var sanden omkring 0,20 meter, annars nedåt knappt hälften av detta. Underst fanns en ljusare sand. Denna var som mäktigast längst i väster upp med åsens sträckning mot ishallen, där minst 0,20 meter hårt packad sand konstaterades. I öster var sanden istället mer grusig och betydligt tunnare, vanligen kring 0,05 meter (bilaga 4).

I provgrop 6 påträffades ett möjligt stenskott stolphål, A2, varför gropen utökades till en ruta om ca 1,2 m².

Stolphålet visade sig vara en dryg halvmeter stort, med en kraftig stenskoning, se vidare nedan. Mellan de tidigare identifierade klumpstenarna i triangel (»galgen») placerades en ruta om 1 m² (provgrop 14). Här kunde dock inga anläggningar eller fynd iaktas. I provgrop 4 påträffades brända ben i anslutning till en stenpackning på ca 0,18 meters djup. Därför beslöts att ett schakt skulle grävas tvärs över denna stenpackning, A1. Schaktet grävdes i 1×1 meter stora rutor, skiktvis i två till tre stick, för att kunna identifiera konstruktionsdetaljer, lagerföljd och fyndförekomst. Schaktet omfattade ca 6 m² yta (figur 10).

Anläggningar

Ett mindre antal anläggningar påträffades. Flertalet undersöktes helt eller delvis, endast hälften A3 kartades utan utgrävning (bilaga 2).

Stensättning A1

A1 var en flack och oregelbunden enskiktad stenpackning, minst 6,2×2,6–3,2 meter stor (östnordöst–västsydväst).

Figur 12. Stensättningen A1 delvis framrensad. Schakt 1 syns centralt i bild. Projektledare närmast kameran. Foto mot öst, Hanna Brandt, Svenska kyrkan.

Den är inte säkert avgränsad i norr och söder. Stenarna låg relativt ytligt i myllan, bara enstaka stack upp före undersökningen (figur 12). Anläggningen utgjordes av en packning av glest lagda stenar, ca 0,05–1,2 meter stora, dock huvudsakligen ca 0,2–0,6 meter.

Förutom handrensning av förnan för att få en ungefärlig avgränsning av stenpackningen grävdes två provgropar à 0,5×0,5 meter samt ett schakt på 6m² i anläggningen. Uppskattningsvis 1/3 av A1 kan därmed sägas vara undersökt. Anläggningens fyllning vattensällades i schaktet.

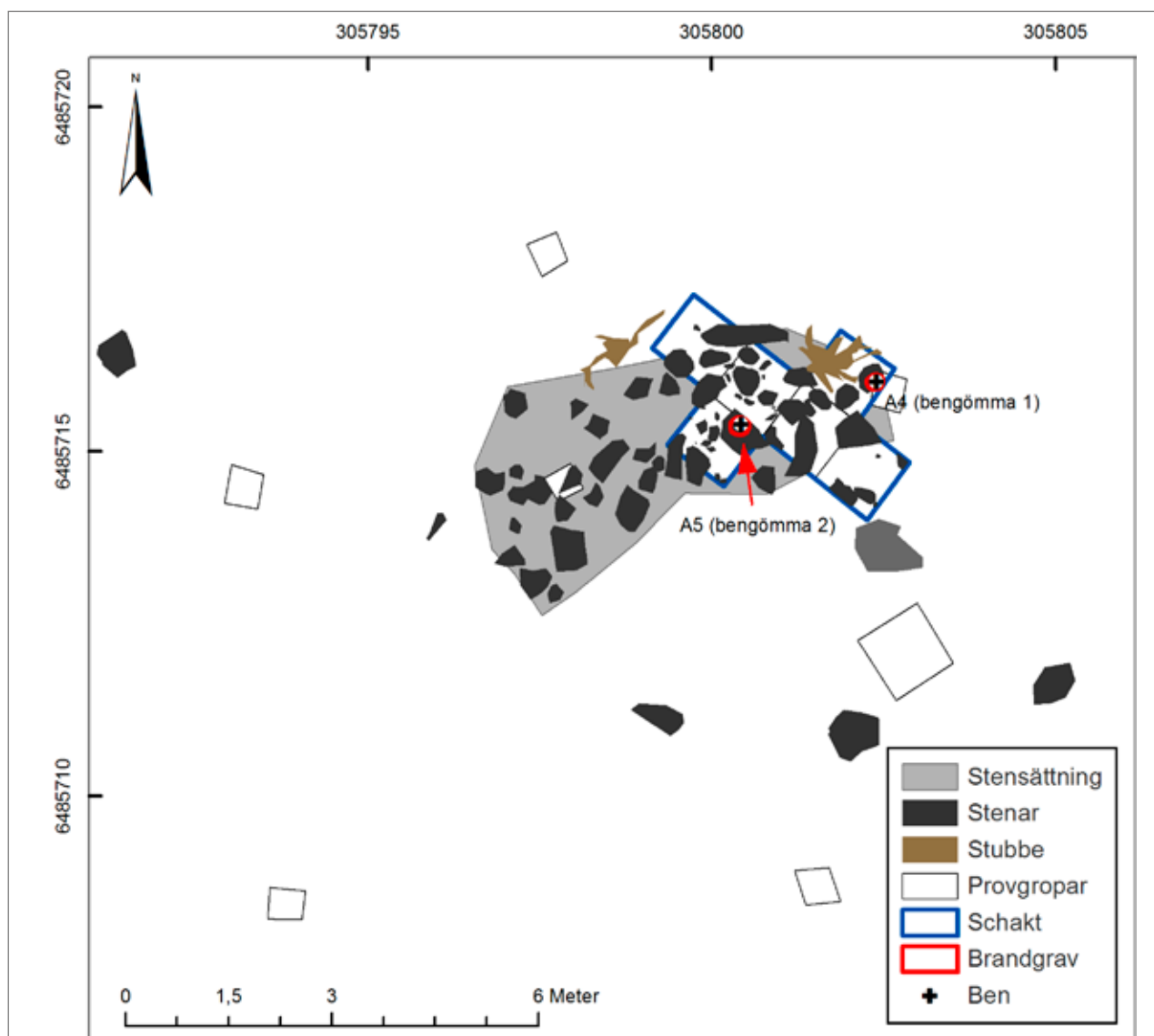
Stenpackningen innehöll spridda brända ben mellan och under stenarna från och med ca 0,18 meters djup (figur 13, bilaga 5, 10). Dessa koncentrerades inom och intill två tydliga brandgropar, bengömma 1 (A4) och 2 (A5), i den östra delen av anläggningen. Dessa konstaterades från omkring 0,15–0,22 meters djup och hade en utbredning av ca 0,25 meter i diameter. Bengömmorna låg under tydliga lockstenar som var ca 0,4–0,7 meter stora. Sammanlagt påträffades ca 289 gram brända ben,

varav minst 32% i själva bengömmorna. Utöver detta framkom en tydlig sotfläck samt träkol och mörkfärgningar spritt på olika nivåer i anläggningen, dock utan direkt relation till de brända benen. Botten av anläggningen nåddes på ca 0,26–0,37 meters djup, där bergväggen var skiktad och lossprängda stenar påminde om eldpåverkan.

Slagen flinta, kvarts och kvartsit till en sammanlagd vikt av 143 gram påträffades på olika nivåer i hela anläggningen. Se vidare nedan under Fynd.

Stolphål A2

Drygt 8 meter nordväst om stensättningen A1 identifierades ett stolphål i provgrop 6 (figur 14, bilaga 5). Anläggningen var oval, ca 0,63×0,41 meter stor och minst 0,18 m djup, med en kraftig stenskoning av 0,15–0,50 meter stora stenar. Anläggningen framkom direkt under förnan från ca 0,12 meters djup. Fyllningen utgjordes av mörkbrun, något humös sand, där en eventuell

Figur 13. Stensättningen A1 med stenar, stubbar, provgropar, schakt i samt brandgravarna A4 och A5 med fyndenheter för brända ben. Skala 1:100.

stolpfärgning centralt bestod av en fläckvis mörkare sand. Fyllningen torrsållades och där påträffades 7 flintor till en sammanlagd vikt av 8,2 gram (fynd nr 19, 20). I fyllningen togs kolprov 5 och makrofossilprov 3 (bilaga 8, 9).

Arbetshypotesen i fält var att stolphålet hörde samman med galgen eller kanske den stegelstolpe som nämndes när biskop Jens Nilssøn passerade förbi 1594.

Hålväg A3

Knappt 20 meter norr om stenpackningen A1 och 5 till 10 meter norr om den norra släntens överkant upptäcktes en hålväg, som karterades (figur 10). Den består av

två delvis parallella vägsträckningar, tillsammans ca 28 meter långa, belägna direkt norr om avrättningsplatsen. Den västra delen är rak, 15 meter lång (östnordöst–västsydväst), 2 till 2,5 meter bred och 0,2–0,7 meter djup. Den östra delen är böjd, 17 meter lång (öst–väst), 2 till 2,5 meter bred och 0,2–0,7 meter djup. I den västsydvästra delen är hålvägen kraftigt nedskuren och skålad. Den östra delen avbryts av en modern dumphög och villabebyggelse.

Möjligen utgör denna färdväg rester av den ursprungliga Galgebacken, ett platsnamn som följt med till senare sträckningar av Strömstadvägen fram i modern tid. Jämför sträckningen på enskifteskartan från 1822 och biskop Jens Nilssøns reseberättelsen från 1594

Figur 14. Stolphål A2 i profil med delar av stenskoningen. Foto mot väster, Bohusläns museum.

(figur 7). På laga skifteskartan 1846 har den gamla vägen förbi avrättningsplatsen ändrat sträckning.

Brandgrav A4 (bengömma 1)

Bengömma 1 utgjordes av en rundoval koncentration av brända ben, kol och sot, inom ca 0,25 meters diameter (figur 13, bilaga 5). Anläggningen framträdde i östligaste delen av stensättningen A1 från ca 0,22 meters djup. Ben och träkol fanns dock spritt från ca 0,18 meters djup mellan och under stenarna i stenpackningen. Själva bengömman låg direkt under en locksten som mätte ca 0,45×0,33 meter.

I bengömma 1 påträffades ca 48 gram brända ben (17% av samlad vikt för alla ben). Ytterligare 106 gram brända ben fanns i nära anslutning till bengömman i schaktets ruta E (tabell 1, bilaga 10). I och i nära anslutning till kolkoncentrationen togs kolprov 2, 3 och 6 (det senare ej analyserat) samt makrofossilprov 1 (bilaga 8, 9).

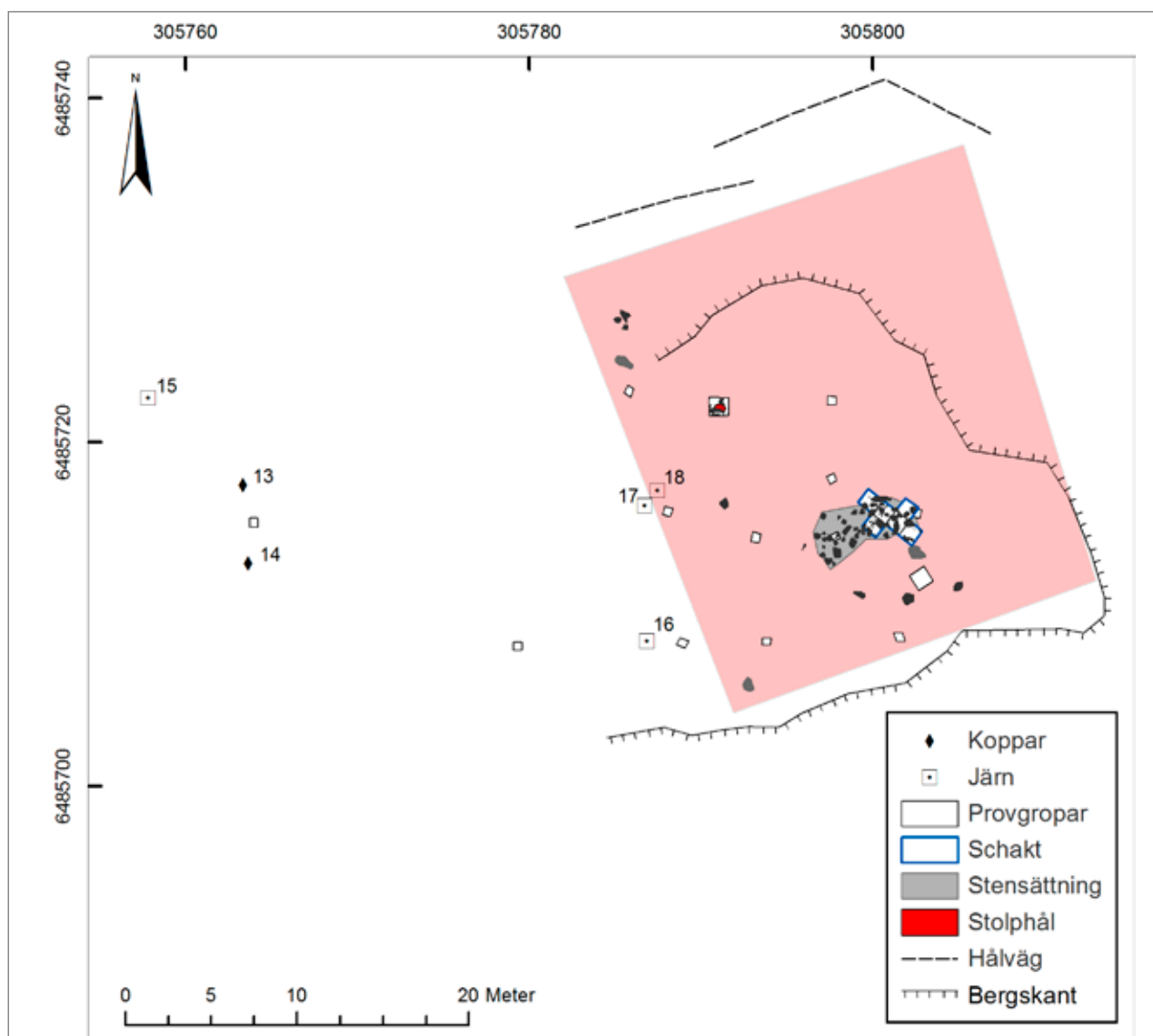
Brandgrav A5 (bengömma 2)

Bengömma 2 utgjordes av en rundoval koncentration av brända ben, kol och sot, inom ca 0,25 meters diameter (figur 13, bilaga 5). Anläggningen framträdde i östra delen av stensättningen A1 från 0,15 meters djup. En rundoval ca 0,35×0,30 m stor sot- och kolkoncentration utan ben fanns också ca 0,35 meter åt söder. Spridda ben fanns annars mellan och under stenarna i stenpackningen. Själva bengömman låg direkt under en locksten som mätte ca 0,78×0,52 meter och som var 0,25 meter tjock.

I bengömma 2 påträffades ca 45 gram brända ben (16% av samlad vikt för alla ben). Ytterligare 89 gram brända ben fanns i nära anslutning till bengömman i schaktets ruta F (tabell 1, bilaga 10). I kolkoncentrationen togs kolprov 4 och 8 (det senare ej analyserat) samt makrofossilprov 2 (bilaga 8, 9).

Fynd

Tre huvudsakliga kategorier fynd framkom vid undersökningen. Dessa kommer från tre helt skilda tidsperioder. Slaget stenmaterial från mellanmesolitikum,

Figur 15. Plan som visar metalldetekteringsfynd i förhållande till topografi, provgropar, schakt och anläggningar. Skala 1:400.

brända ben från skiftet yngre bronsålder–äldre järnålder och metallfynd från historisk tid (bilaga 3).

Stenmaterial

I anslutning till stensättningen A1 och stolphålet A2 framkom en mindre mängd slagen flinta, kvarts och kvartsit. Sammanlagt rör det sig om 85 fragment till en vikt av drygt 153 gram. Av dessa utgjordes 1 av kvartsit, 18 av kvarts och övriga av flinta.

Av flinta tillvaratogs 11 fyndposter om sammanlagt 66 fragment. Kvaliteten är varierad, men genomgående är det en grå, mellan- till grovkornig moränflinta. Förutom en sandarnakärna (konisk mikrospånkärna typ F, sidofragment) och en rundkärna finns två

spånfragment. Övriga klassificeras som avslag, övrig slagen flinta och splitter.

Av kvarts tillvaratogs 5 fyndposter om 18 fragment. Dessa klassificeras bara som avslag och splitter av varierande kvalitet. Av kvartsit tillvaratogs 1 avslag av god kvalitet.

Att stenmaterialet tillvaratogs i anläggningarna hör sannolikt samman med att fyllningen till dessa sållades. Det är därför inte omöjligt att hela bergryggen är fyndförande och skulle i så fall indikera en mellanmesolitisk boplats här på knappt 52 m öh.

Figur 16. Mynt av valören 1 öre kopparmynt (fyndnr 13) från mitten av 1700-talet efter konservering samt jämförelse med bättre bevarat mynt av samma valör, med åt- och frånsida. Foto: Acta KonserveringsCentrum AB.

Brända ben

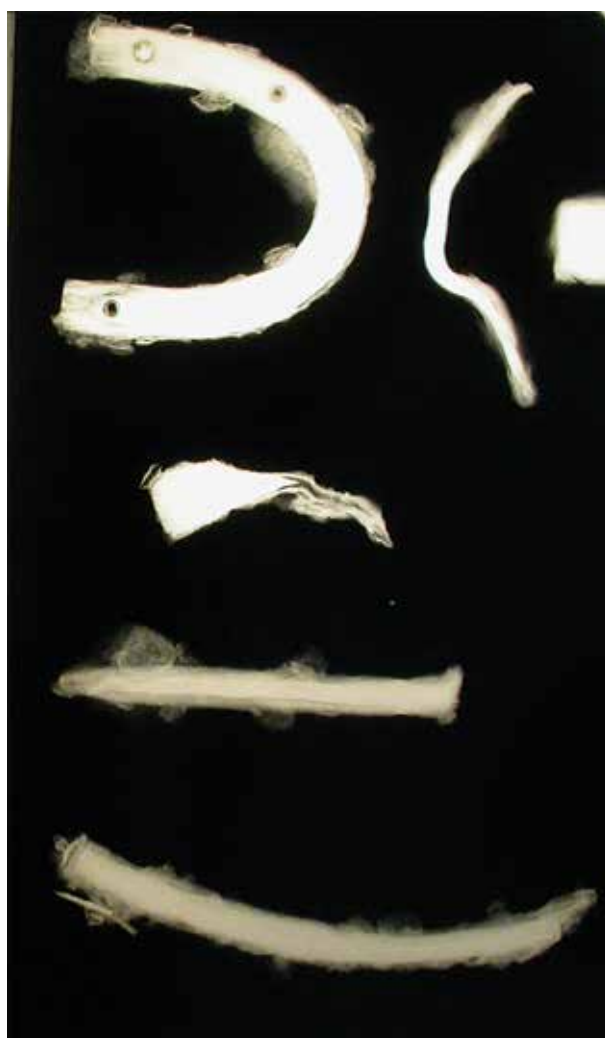
I anläggning A1 påträffades brända ben, dels samlat i anslutning till två brandgropar (A4 och A5), dels spritt i stenpackningen (figur 13, bilaga 5). Sammanlagt tillvaratogs ca 289 gram brända ben med hög fragmenteringsgrad. Sannolikt härrör alla från människa. Antalet kan uppskattas till åtskilliga hundra. Minst 32% (beräknat på vikten) låg i själva bengömmorna, men 99% fanns spritt inom en halvmeter från respektive brandgrop (bilaga 10).

Metallföremål

Ett flertal fynd av recent karaktär påträffades vid metalldetektering, men togs ej tillvara. Däremot registrerades sex fyndposter, varav två av kopparlegering och övriga av järn. Samtliga metallföremål tillvaratogs vid metalldetektering (figur 15). Mynten av koppar konserverades vid Acta KonserveringsCentrum AB (bilaga 7).

Ca 32 meter väster om stensättningen A1 påträffades två kopparmynt på ett inbördes avstånd av knappt 5 meter (fynd nr 13, 14). Djupet var 0,02 meter under markytan, vilket visar att förnatillväxten åtminstone här varit beskedlig. Efter konservering var det möjligt att avgöra att de är av valören 1 öre kopparmynt, präglade någon gång i intervallet 1719–1768 (figur 16; Glück & Hyllengren 1980). Ytterligare ca 8 meter nordväst om myntfynden påträffades ett klackjärn (fynd nr 15) på 0,03 meters djup. Föremålstypen är vanlig och hör till skor eller kängor med datering till historisk tid, ända in i 1900-talet. Storleken, 62 mm lång och bred, motsvarar en mindre herrstorlek idag, omkring 41.

Drygt 9 meter västnordväst om A1 fanns två kraftiga järnspikar av förindustriell tillverkning. Dessa låg drygt

Figur 17. Röntgenbild över järnföremålen fynd nr 15 (klackjärn), 16 (bleck), 17 (böjd spik) och 18 (spik). Foto: Acta KonserveringsCentrum AB.

Prov	Kontext	Osteologi	Art	Egenålder	¹⁴ C
Kolprov 1	A1 (A:1)		3 hassel, 3 lönn (gren), 1 bark	Hassel max 10 år	
Kolprov 2	A4 bengömma 1 (E:2)		5 hassel	Hassel max 15 år	
Kolprov 3	A1 kolkoncentration (E:2)		3 en (gren), 2 björk (ung stam)	En max 5 år	
Kolprov 4	A1 (F:2)		9 en (gren, ung stam), 1 bark	En max 5 år	
Kolprov 5	A2 (Pg 6)		4 al (gren)	Al max 10 år	
F880	A4 bengömma 1 (E:2)	Homo S, rörbensfrag			2642+/-38 BP
F881	A5 bengömma 2 (F:2)	Homo S, rörbensfrag			2192+/-37 BP
Makroprov 1	A1 intill bengömma 1 (E:2)		1 ml träkol		
Makroprov 2	A1 intill bengömma 2 (F:2)		1 mjölon, 2 ml träkol		
Makroprov 3	A2 (Pg 6)		0,2 ml träkol		

Tabell 1. Sammanställning över resultat från vedarts-, makrofossil och ¹⁴C-analyser från forskningsundersökningen.

1 meter från varandra på 0,10 till 0,15 meters djup (fynd nr 17 och 18). Den längsta spiken var 112 mm lång och 8 mm bred. Slutligen påträffades 11 meter sydväst om A1 två tunna metallbleck, där den ena är vikt över en kraftigare del (fynd nr 16). Användningsområde och ålder är okänt. En röntgenbild av järnföremålen visas i figur 17.

Provanalyser

Prover insamlades från säkra kontexter. Dessa mättes in eller fördes till anläggningar och lager. Se tabell 1 för en sammanställning av analysresultat för vedart, makrofossil, ¹⁴C och osteologi.

Vedart

Åtta kolprover samlades in, varav sju från stensättningen A1 och ett från stolphålet A2. Fem skickades för vedartsanalys till Thomas Bartholin, Scaninavian Dendro Dating (se bilaga 8). Veden som har deponerats i (eldats i?) stensättningen A1 kommer huvudsakligen från hassel och en, och i någon mån från björk samt oidentifierad bark. En- och björkveden härstammar från grenar och unga stammar med låg egenålder.

Veden i stolphålet A2 utgjordes av grenar från al med en egenålder om max 10 år. Det gör att tolkningen som stolpvirke kan ifrågasättas.

Makrofossil

Tre makrofossilprover insamlades, två från stensättningen A1 och ett från stolphålet A2. Analysen utfördes av Mats Regnell, Institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi, Stockholms universitet (bilaga 9). Båda proven från stensättningen togs i nära anslutning till respektive bengömma 1 och 2. Förutom små mängder träkol fanns ett frö av mjölon i ett av proven. Mjölon växer vanligen på mager, lättdränerad mark som hedskogar och hållmarker. Det kan antyda vegetationen på platsen i samband med gravsättningen av den aktuella brandgropen A5 (bengömma 2).

Makrofossilprovet från stolphålet A2 innehöll bara obetydligt med träkol.

Osteologi

Den osteologiska analysen utfördes av Caroline Ahlström Arcini vid Riksantikvarieämbetet UV Syd och omfattade de brända ben som påträffades i stensättning A1 (bilaga 10). Fragmenteringsgraden var stor och fragmenten har bara vägts, inte räknats. Den absoluta majoriteten fanns i eller direkt intill två brandgropar, bengömma 1 och 2. Av den totala vikten på 288,5 gram utgörs majoriteten av de bestämbara fragmenten av stora rörben av människa. Endast sju små skalltaksfragment identifierades, dessa ben kommer

från en större tonåring eller en vuxen. Benen är hårt fragmenterade och dåligt bevarade. En del ben är blåaktiga i brottytan, vilket tyder på dålig bränning. Sannolikt har mer ömtåliga ben inte bevarats på grund av bevaringsförhållandena.

¹⁴C

Två prover valdes ut för ¹⁴C-analys och skickades till Ångströmlaboratoriet vid Uppsala universitet (bilaga 11). Tanken var att få en datering av de båda brandgravarna i stensättningen A1. Eventuellt ytterligare prover avvaktades i väntan på detta resultat. Förhoppningen var att de brända benen skulle ha ett samband med avrättningsplatsen.

Ett bränt ben från bengömma 1 (A4) gav resultatet 900–770 f. Kr. (Ua-43055, 2 sigma), det vill säga bronsålderns period V. Ett bränt ben från gravgömma 2 (A5) gav resultatet 380–160 f. Kr. (Ua-43056, 2 sigma), eller förromersk järnålder. ¹³C-halten är i det första fallet -23,9 och i det senare -24,1, vilket betyder ett helt landbaseerat födointag. Någon korrigering för reservoireffekt ska därför inte göras.

Ingen tidsmässig överlappning föreligger. Brandgravarna har anlagts vid två tillfällen med som minst 390 års mellanrum.

Markkemi

Totalt 30 prover för markkemisk analys insamlades och skickades till Johnny May, Fosfatlaboratoriet, Gotlands museum för analys (bilaga 12). I samtliga provgropar togs markkemiska prover i övergången till undergrunden (alven). Dessa första prover fördelades i intervallet 1 till 53 fosfatgrader (citronsyrametoden), med medianvärde 13 och medelvärde 17. Observera att fosfatprovet i provgrop 4 här har uteslutits, eftersom det hör till bengömma 1 i stensättning A1 som presenteras nedan. pH-värdet var genomgående surt, typiskt för Bohuslän, från 3,9 till 4,4, vilket har påverkat bevaringsförhållandena negativt generellt, även i förhållande till fosfathalten. En enkel utvärdering av provtagning är att aktiviteter som lämnat höga fosfatvärden (avfall, kroppar, ekskrementer etc.) bara har utövats här i ringa utsträckning. Förhöjningar i fosfatvärdena tyder på aktiviteter i första hand direkt norr och sydväst om stensättningen (figur 18).

I stensättningen A1 togs 16 prover i övergången mellan stick 1 och 2 (se bilaga 5). I tillägg till det räknas

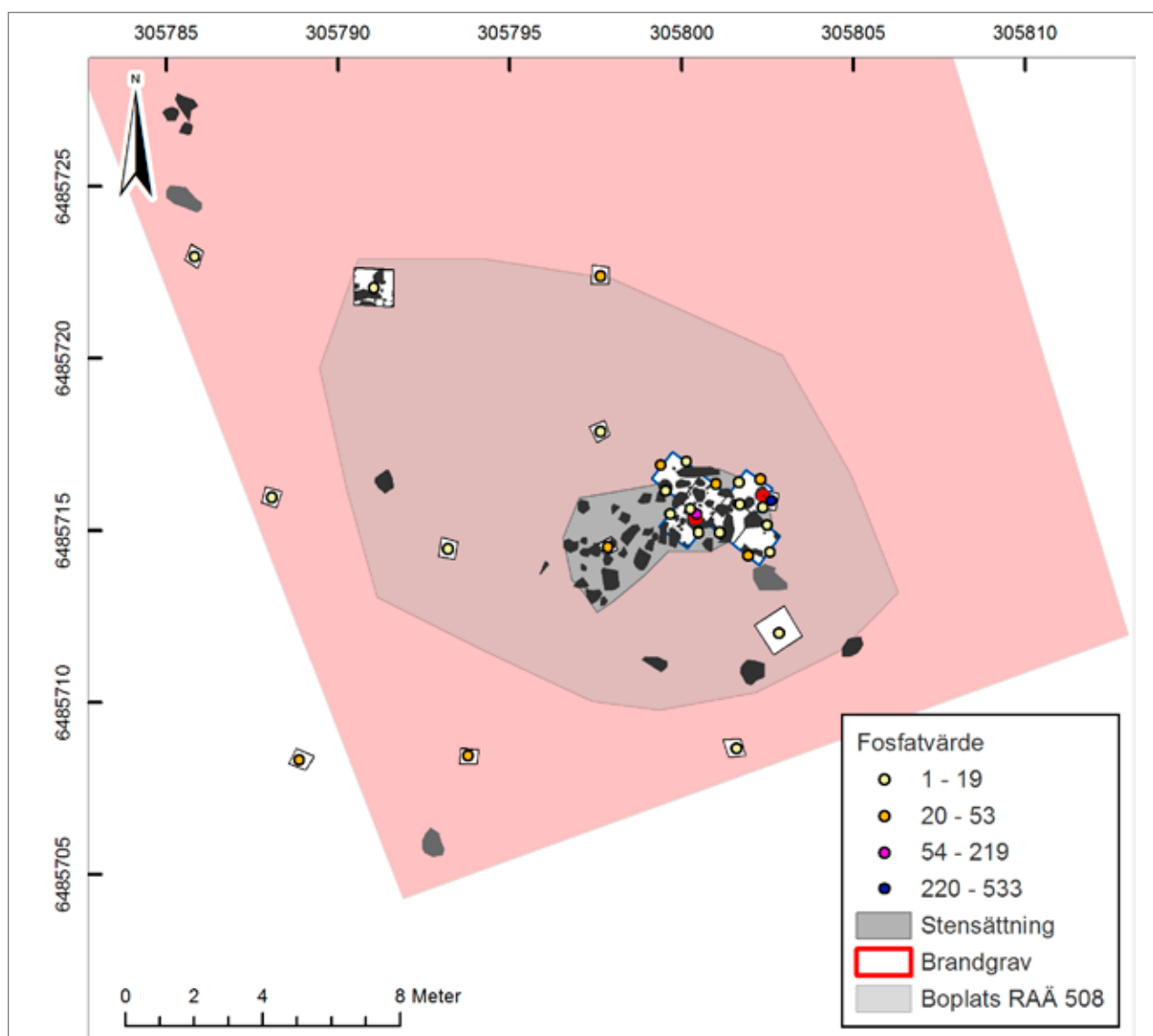
även provet i botten av provgrop 4 in här. Medianvärdet för fosfatproverna var även i stensättningen 13 grader, men medelvärdet var hela 57, högre än maxvärdet för den omgivande terrängen. Värdena fördelade sig mellan 7 och 33 fosfatgrader, samt två toppar på 219 och 533 grader i direkt anslutning till de båda gravgömmorna. pH-värdet låg här på mellan 3,8 och 4,2, med högst värden i bengömmorna. Värden för glödförlusthalt, det vill säga organisk mängd i proverna, uppmättes också. Det fördelade sig mellan 15 och knappt 31%, med högst värden i anslutning till brandgravarna. Det finns en mycket tydlig direkt koppling mellan de höga fosfatvärdena och gravgömmorna. Resultatet bör tolkas som spår av mänskliga kroppar, där brända ben, kol, sot och bälmörja deponerats väl avgränsat i stensättningen. Annars avviker egentligen inte de markkemiska värdena i stensättningen från området i övrigt.

Sammanfattning

Resultatet av 2011 års forskningsundersökning av Galgeberget är minst sagt spretigt. Till att börja med kan man konstatera att flera fornlämningar samsas på den smala bergsplatån.

Den äldsta fasen är mesolitisk. Inom ett ca 18×12 meter stort område (nordväst–sydöst) framkom främst flintor men även enstaka avslag av kvarts och kvartssit. Sammanlagt ett 80-tal fragment påträffades vid vattensällning av stensättningen A1. Dessutom framkom enstaka flintor i stolphålet A2 ca 10 meter åt nordväst. Flintorna förekom genom hela stratigrafin mellan marknivån och hälleberget, nedåt som mest 0,40 meters djup, dock vanligen i en mörkbrun sand i nedre delen av stratigrafin och bland skärvig, skiktad sten direkt på berget. Flintan är av varierad kvalitet och några var brända. Förutom två spånfragment fanns en sandarnakärna i materialet, vilket ger dateringen. Flintan indikerar att hela området för den senare avrättningsplatsen utgör en mellanmesolitisk boplat. Denna ligger på ett platåartat höjdrön kring 52 m öh. med en markant sluttning framför allt åt söder, mot en sidodalgång till Örekilsävens dalgång. Stenåldersfynden Foss 508 har registrerats som fyndplats med status övrig kulturhistorisk lämning.

Nästa fas är stensättningen med två brandgravar från slutet av bronsåldern respektive början av äldre järnåldern. Det identiska inre gravskicket (t. ex. likadana lockstenar) talar för att de ska ses i ett sammanhang, oaktat tidsskillnaden mellan de båda gravsättningarna.

Figur 18. Resultatet från fosfatkarteringen visar svaga förhöjningar i värdena sydväst och norr om stensättningen A1, men framför allt mycket höga värden i brandgravarna A4 och A5 i stensättningen A1. Här är värdena också relaterade till den förmodade mellanmesolitiska boplatsen (Foss 508). Skala 1:200.

Läget är också typiskt, ett yttre krönläge på en höjd som blickar över dalgången. I samband med uppförandet av stensättningen har de mesolitiska fynden omdeponerats på olika nivå i anläggningen. Stensättningen är fast fornlämning med nummer Foss 520 i FMIS.

En gammal ridväg har passerat tätt förbi norr och väster om avrättningsplatsen. Den nämns första gången i Jens Nilssøns reseberättelse 1594 och finns dokumenterad på kartor från tidigt 1800-tal. Sträckningen bör i någon mån vara identisk med de fragment av hålvägar som karterats direkt norr om avrättningsplatsen. De båda hålvägssträckningarna är fast fornlämning Foss 507 i FMIS.

Själva avrättningsplatsen är däremot mindre tydlig i

undersökningsresultatet. Vi kunde konstatera att inga synliga spår av avrättningar eller gravar fanns i de grävda provgroparna eller schaktet. Inga sådana spår fanns heller mellan de tre triangelställda klumpstenarna direkt söder om stensättningen A1. Ett stolphål, utan datering och känd funktion, påträffades 10 meter nordväst om stensättningen. Den framkom i en utökad provgrop. Det är oklart om ytterligare anläggningar och konstruktioner som skulle kunna höra samman med stolphålet finns här. Mer handfasta lämningar utgör de båda kraftiga spikar som hittades vid metalldetektering knappt 10 meter västnordväst om A1. Rimligen bör de extremt dåliga bevaringsförhållandena tala emot en äldre datering. I jämförelse är de båda mynten 32

Figur 20. Skärmställning om dödsstraffet i Forumbuset i Munkedal. Utställningen informerade också om den arkeologiska forskningsundersökningen. Foto Eirik Johansson.

meter väster om stensättningen också i mycket dåligt skick. Valören är 1 öre kopparmynt präglade någon gång i tidsperioden 1719 till 1768. Dessa har sannolikt tappats på platsen men varför är oklart, kanske i anslutning till den väg som passerat intill, kanske i relation till avrättningsplatsen, eller något annat. Fyndet av ett klackjärn i samma område som mynten kan inte heller utredas tillfredsställande. Dateringen kan vara 1800- eller 1900-tal.

Figur 19. Visning för skolklass mellan regnskurar. Munkedals hembygdsförenings ordförande Sverker Balksten visar. I förgrunden undersöks stensättning A1 genom schakt 1. Foto mot öster, Bohusläns museum.

Resultat gentemot undersökningsplanen

Den arkeologiska forskningsundersökningens syfte var att skapa ny kunskap om en mycket dåligt känd fornlämningskategori, såväl för forskningen som för allmänheten, samt att belysa lokalthistoriska och etiska frågeställningar. Utgrävningen skedde i nära samarbete med Munkedals hembygdsförening och Munkedals kommun. Ett stort antal medlemmar ur hembygdsföreningen liksom flera arkeologer från Norge och Sverige ställde upp som volontärer. Två allmänna visningar av undersökningen genomfördes. Vidare fick alla femte- och åttondeklassare i Munkedals tätort en guidad visning av utgrävningen. Ytterligare en förskoleklass och en sjunde klass dök också upp. De guidade visningarna var uppskattade och skapade tillfälle till att ställa frågor om mänskliga rättigheter och människovärde, givetvis anpassat efter målgruppen (figur 19). För den som

Figur 21. Invigning av fornlämningsskylten om Galgeberget på plats den 29 maj 2012. Foto Björn Jacobson, Bohusläns museum.

Figur 22. Galgeberget – en idyllisk plats med ett mörkt förflutet. Ännu döljer sig spåren av avrättningar från 1500- till 1700-tal. Foto mot öster, Niklas Ytterberg, Bohusläns museum.

ville fördjupa sig i ämnet kunde man läsa vidare i den skärmutställning som sattes upp i Forumhuset utanför Munkedals bibliotek (figur 20). Undersökningen genomfördes också under stort mediapådrag. Allt detta tog kraft och resurser från själva utgrävningen. Trots det kändes det angeläget och absolut nödvändigt. Här ansluter den specifika undersökningen till det övergripande forskningsprojektets målsättning att vara en del av i samhällsdebatten i dessa frågor.

Däremot kunde inte undersökningen ge några svar på frågeställningar om bevarandegrad och struktur på avrättningsplatsen. Trots att flera av avrättningsplats-rekvisiten redan i förväg hade konstateras – närhet till förhistoriska gravar, närhet till kyrka och tingsplats, markering med klumpstenar – kunde inga substantiella lämningar påvisas. Att platsen var rätt är ställt utom allt rimligt tvivel, såväl utifrån reseberättelsen från 1594 som enskifteskartan från 1822, båda från avrättningsplatsens aktiva tid.

Epilog

I samband med invigningen av en fornlämningsskylt på Galgeberget tillsammans med Munkedals kommun ett år efter undersökningen fick projektledaren tillfälle att återbesöka platsen under ordnade former (figur 21). Vid det tillfället kunde en mindre stenpackning dold av trädrötter samt minst en manslång svacka i marken konstateras i området nära de båda myntfynden. Platsen är ca 30 meter väster om stensättningen och egentligen utanför markerat område på 1822 års karta. Är det här avrättningsplatsen har legat?

Fortsättning följer.

Materialets potential

Utifrån flera arkeologiska undersökningar av avrättningsplatser på senare år kan potentialen för denna fornlämningskategori kraftigt uppvärderas. Både den antikvariska och den historiska kunskapstillväxten är betydande för varje arkeologisk undersökning. Ett separat forskningsfält håller på att formeras inom historisk arkeologi. Kanske kan det också benämnas samtidsarkeologi? De sista offentliga avrättingarna utfördes ju så sent som 1876 i Sverige. Hur som helst finns direkta beröringspunkter med dagens samhälle och djupare etiska och moralfilosofiska frågeställningar.

I ett inomvetenskapligt perspektiv finns också betydande kunskapsvinster i analysen av de undersökta platserna. Här har givetvis fältmetodiska aspekter, som single context-metodik metalldetektering och osteolog-medverkan en given plats. Framst är det ändå att goda naturvetenskapliga analysmöjligheter parat med det historiska källmaterialet öppnar för en förnyad forskning på området, som tidigare främst befolkats av rättshistoriker, etnologer och arkivarier.

Slutsatser samt åtgärdsförslag

Man kan inte automatiskt avfärda fornlämningsstatus för avrättningsplatsen Foss 492 utifrån de magra undersökningresultaten. Istället bör en mer omfattande arkeologisk forskningsundersökning genomföras för att säkert avgöra fornlämningens status, bevarandegrad och struktur.

Bohusläns museum avser att genomföra en sådan förnyad arkeologisk forskningsundersökning så snart möjligt inom projektet *Den gamla onda tiden*.

Referenser

Litteratur

Arcadius, C. O. 1886. Om Bohusläns införlifvande med Sverige. *Bidrag till kännedom om Bohusläns fornminnen och historia* 3:1-119.

Bohusläningen 21/5 1947: artikel om skelettfynd i Ödskölt.

DN 22/5 1947: artikel om skelettfynd i Ödskölt.

Drougge, G. 2001. *Ortnamnen i Göteborgs och Bohus län. 15. Ortnamnen i Tunge härad*. Språk- och folkminnesinstitutet, Dialekt-, ortnamns- och folkminnesarkivet, Göteborg.

Fendin, T. (red.) 2008. *Döden som straff. Glömda gravar på Galgbacken*. Östergötlands länsmuseum. Östergötland fakta 7, Linköping.

Fredsjö, Å. 1964. *50 Bohuslänska fornminnen*. Särtryck ur Bohusläns STF årsskrift.

Glück, H. & Hyllengren J. L. 1980. *Årtalsförteckning över svenska mynt. Gustav Vasa–Carl XVI Gustaf 1521-1980 med värderingspriser gällande 1980*. Tjugoförsta omarbetade, utökade och illustrerade upplagan. Hirsch Mynthandel AB, Stockholm.

Hansson, M. 2012. Fortgående straffdom – en medeltida avrättningsplats i Hamneda i Småland. *Fornvännen* 107:189-202.

Holmberg, A. E. 1867. *Bohusläns Historia och Beskrifning*. Tre volymer. Andra upplagan, Örebro.

Karlsson, E. 2008a. *Arkeologisk undersökning. Gravarna på Galgebergsgärdet. RAÄ 35-38, kv Cisternen 6, Vadstena stad och kommun, Östergötlands län*. Östergötlands länsmuseum rapport 2008:105, Linköping.

Karlsson, E. 2008b. Glömda gravar på galgbacken. I: Fendin, T. (red.) *Döden som straff. Glömda gravar på Galgbacken*. Östergötlands länsmuseum. Östergötland fakta 7, Linköping:14-67.

Löfving, C. 2001. *Gothia som dansk/engelskt skattland. Ett exempel på heterarki omkring år 1000*. GOTARC Series B, Gothenburg Archaeological Theses No 16, Göteborg.

Lönn, M. 1999. *Fragment av samtal. Tvärvetenskap med arkeologi och ortnamnsforskning i bohuslänska exempel*. Riksantikvarieämbetet, Arkeologiska undersökningar, Skrifter 30. Studia archaeologica Universitatis Umenensis 12. Stockholm.

Nielsen, Y. 1885. *Biskop Jens Nilssøns visitatsbøger og reiseoptegnelser 1574–1597*. A. W. Brøgger's Bogtrykkeri, Kristiania [Oslo].

Nordqvist, B. 2009. *Stenungsunds- och Munkedals-bygden under 1000 år. En studie av två bohuslänska bygder utifrån Norum 202:1, boplatser från yngre bronsålder och yngre romersk järnålder till folkvandringstid, Bohuslän, Norums socken, Holm 1:1, Norum 202:1*. Riksantikvarieämbetet UV Väst Rapport 2009:25, Mölndal.

Olsson, K. 1986. *Kulturhistorisk undersökning, Munkedals kommun*. Bohusläns museum, Uddevalla.

Petersson, H. & Toreld, C. (red.) 2010. *Utblickar från Munkedal. 10 000 år av bohuslänsk förhistoria*. Bohusläns museum, Kulturhistoriska dokumentationer nr 27, Uddevalla.

Provinstidningen Dalsland 28/4 1952: artikel om skelettfynd i Tydje.

Wadström, R. 1983. *Ortnamn i Bohuslän*. AWE/Gebbers, Stockholm.

Widerström, P. 2011. En annan del av Visby ”...skall androm till skräck och warnagel, och sigh till ett wälförtient straff, uphängias.” *Gotländskt Arkiv* 2011 (83):87-100.

Åmåls-Tidningen 28/4 1952: artikel om skelettfynd i Tydje.

Otryckta källor

Ahlberg, L. 1993. Galgeberget på Foss. Stencil.

Ytterberg, N. Manus. Den gamla onda tiden. Avrättningsplatser i Dalsland, Bohuslän och Göteborg. Förstudie inom forskningsprojekt. Bohusläns museum, Rapport. Uddevalla.

Arkiv

Död- och begravningsböcker: Brastad C:2, 1729–1781, sid. 392; Bro C:2: 1729–1773; Hede C:1, 1719–1771; Krokstad C:4, 1779–1823; Lyse C:2, 1729–1771; Landsarkivet i Göteborg.

Landskansliet AIIa: Landshövdingeämbetets brev, Länsstyrelsens i Göteborgs och Bohus län, Landskansliet, volymer AIIa:1–200. Landsarkivet i Göteborg.

Elektroniska resurser

Arkiv Digital: ArkivDigital, <http://www.arkivdigital.se>.

FMIS: Fornminnesinformationssystem, Riksantikvarieämbetet, <http://www.fmis.raa.se>.

NAD: Nationell ArkivDatabas, Riksarkivet, <http://www.nad.riksarkivet.se>.

Historiska kartor

N23-12:3: Lantmäteristyrelsens arkiv. Göteborgs och Bohus län. Foss socken, Foss nr 1-4; Utmark Stora Foss 1818. Enskifte.

N23-12:4: Lantmäteristyrelsens arkiv. Göteborgs och Bohus län. Foss socken, Foss nr 1-4; Inägor Stora Foss 1822. Enskifte.

N23-12:5: Lantmäteristyrelsens arkiv. Göteborgs och Bohus län. Foss socken, Foss nr 1-4; Inägor Stora Foss 1846. Laga skifte.

Tekniska och administrativa uppgifter

Lst dnr:	43I-5519-2011
Västarvet dnr:	NOK 153-2009
Västarvet pnr:	10273
Intrasisprojekt:	BMIII0273001
Fornlämningsnr:	Foss 492, 507, 508, 520
Län:	Västra Götalands län
Kommun:	Munkedal
Socken:	Foss
Fastighet:	Foss 12:8
Ek. karta:	8181
Läge:	X 6490283, Y 1258769
Meter över havet:	51-54
Koordinatsystem:	RT90 2,5 gonV
Höjdsystem:	RH70
Ansvarig institution:	Bohusläns museum
Projektledare:	Niklas Ytterberg
Fältpersonal:	Niklas Ytterberg (fältarbetsledare), Yvonne Fernmar Willumsen (Fylkeskonservatoren i Vest-Agder), Jonas Paulsson (metalldetektering), Per Widerström (Gotlands museum), Eirik Johansson, Johan Peterson (arkeologer), Lars Ahlberg, Sune Andersson, Sverker & Elisabeth Balksten, Leif Berg, Uno Blomberg, Yngve Carlsson, Margeta Djurskog, Tove Göthberg, Tina Göthberg, Lasse Hedlund, Bertil Johansson, Lars-Gunnar Johansson, Håkan Karlsson, Krister Karlsson, Lilli- Anne Sihlberg, Albin Ytterberg, Christer Åkerström (Munkedals hembygdsförening m.fl.)

Konsulter:	Caroline Ahlström Arcini, Riksantikvarieämbetet uv Syd (osteologi), Sophie Nyström, KonserveringsCentrum AB (metallkonservering och röntgen), Johnny May, Fosfatlaboratoriet, Gotlands museum (fosfatanalys), Jonas Paulsson (metalldetektering), Mats Regnell, Institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi, Stockholms universitet (makrofossilanalys), Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet (¹⁴ C-datering)
Fältarbetstid:	2011-05-23-27
Arkeologtimmar:	128 samt ca 160 timmar medhjälpare
Undersökt yta:	Intensivt 11 m ² , extensivt 30 m ²
Arkiv:	Bohusläns museums arkiv
Fynd:	Förvaras i Bohusläns museums magasin (F.nr: 1-35). UM nr 29 485.

Bilagor

Bilaga 1. *A) Tabell över grävda provgropar och rutor. B) Tabell över grävda stick i schakt 1*

Bilaga 2. *Anläggningstabell*

Bilaga 3. *Fyndtabell. UM nr 29 485*

Bilaga 4. *Provgrops- och schaktbeskrivning*

Bilaga 5. *Plan- och profilritningar schakt 1 (A1, 4 och 5) och provgrop 6 (A2) av Johan Peterson*

Bilaga 6. *Metalldetekteringsrapport, Jonas Paulsson*

Bilaga 7. *Konserveringsrapport, Acta KonserveringsCentrum AB*

Bilaga 8. *Vedartsrapport, Thomas Bartholin, Scaninavian Dendro Dating*

Bilaga 9. *Makrofossilrapport, Mats Regnell, Stockholms universitet*

Bilaga 10. *Osteologisk rapport, Caroline Ahlström Arcini, RAÄ UV Syd*

Bilaga 11. *¹⁴C-rapport, Ångströmlaboratoriet, Uppsala universitet*

Bilaga 12. *Markkeminrapport, Johnny May, Fosfatlaboratoriet, Gotlands museum*

Bilaga 1. A) Tabell över grävda provgropar och rutor. B) Tabell över grävda stick i schakt 1

Nr	Storlek (m)	Intrasis-id	Metod	Kontext	X	Y
Pg 1	0,5×0,5	224	Skärslev		6490294,40	1258765,53
Pg 2	0,5×0,5	220	Skärslev		6490292,85	1258770,62
Pg 3	0,5×0,5	216	Skärslev	A1	6490292,86	1258775,28
Pg 4	0,5×0,5	246	Skärslev	A1	6490294,13	1258780,00
Pg 5	0,5×0,5	208	Skärslev		6490286,76	1258771,16
Pg 6	1×1	228	Skärslev	A2	6490300,46	1258768,55
Pg 7	0,5×0,5	242	Skärslev		6490296,24	1258775,11
Pg 8	0,5×0,5	238	Skärslev		6490300,75	1258775,15
Pg 9	0,5×0,5	212	Skärslev		6490286,91	1258778,98
Pg 10	0,5×0,5	204	Skärslev		6490286,74	1258766,31
Pg 11	0,5×0,5	200	Skärslev		6490286,67	1258756,69
Pg 12	0,5×0,5	234	Skärslev		6490301,50	1258763,42
Pg 13	0,5×0,5	254	Skärslev		6490294,06	1258741,38
Pg 14	1×1	307	Skärslev		6490290,37	1258780,19
Ruta A	1×1	876	Skärslev såll	Schakt 1, A1	6490293,02	1258779,63
Ruta B	1×1	872	Skärslev såll	Schakt 1, A1	6490293,61	1258778,83
Ruta C	1×1	868	Skärslev såll	Schakt 1, A1	6490294,26	1258778,09
Ruta D	1×1	864	Skärslev såll	Schakt 1, A1	6490294,87	1258777,34
Ruta E	1×1	328	Skärslev såll	Schakt 1, A1	6490294,36	1258779,44
Ruta F	1×1	860	Skärslev såll	Schakt 1, A1	6490293,45	1258777,51

Namn	Ruta	Stick	Metod	Fyndinsamling	Tjocklek (m)	Z-värde	Kontext	Intrasis-id
A:1	A	1	Skärslev	Vattensåll	0,10	51,980	Schakt 1	100057
A:2	A	2	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100058
B:1	B	1	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100059
B:2	B	2	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100060
C:1	C	1	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100061
C:2	C	2	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100062
C:3	C	3	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100110
D:1	D	1	Skärslev	Vattensåll	0,10	51,930	Schakt 1	100063
D:2	D	2	Skärslev	Vattensåll	0,15		Schakt 1	100064
D:3	D	3	Skärslev	Vattensåll	0,05-0,10		Schakt 1	100111
E:1	E	1	Skärslev	Vattensåll	0,15		Schakt 1	100065
E:2	E	2	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100066
E:3	E	3	Skärslev	Vattensåll	0,12		Schakt 1	100143
F:1	F	1	Skärslev	Vattensåll	0,10		Schakt 1	100067
F:2	F	2	Skärslev	Vattensåll	0,10-0,15		Schakt 1	100068

Bilaga 2. Anläggningstabell

Anläggningsnr	Sakord	Metod	Undersökt andel	Fyndinsamling	X	Y
A1	Stensättning	Skärslev	35%	Vattensåll	6490293,00	1258777,02
A2	Stolphål	Skärslev	75%	Vattensåll	6490300,38	1258768,61
A3	Hålväg	Kartering	0%		6490317,45	1258772,97
A4 (bengömma 1)	Brandgrav	Skärslev	100%	Vattensåll	6490294,27	1258779,81
A5 (bengömma 2)	Brandgrav	Skärslev	100%	Vattensåll	6490293,65	1258777,84

Bilaga 3. *Fyndtabell. UM nr 29 485*

Fyndnr	Material	Sakord	Vikt (g)	Antal	Fragmentering	Fyndstatus	Anmärkning	Kontext
1	Ben	Bränt ben	0,1		Fragment		Oidentifierbart ben	A1, A2
2	Ben	Bränt ben	0,4		Fragment	Förkommen?	Människa, röbensfragment	A1, C:2
3	Ben	Bränt ben	11,9		Fragment		Människa, små röbensfragment	A1, C:2
4	Ben	Bränt ben	22,5		Fragment		Människa, små och större röbensfragment (<1,5 cm)	A1, E:1
5	Ben	Bränt ben	36,7		Fragment		Människa, röbensfragment, 7 frag skalltak	A1, E:2
6	Ben	Bränt ben	34,8		Fragment		Människa, små röbensfragment	A1, E:2
7	Ben	Bränt ben	12,1		Fragment		Människa, små röbensfragment	A1, E:2
8	Ben	Bränt ben	42,8		Fragment		Människa, små och något större röbensfrag (<2 cm)	A4, F880 (A1, E:2)
9	Ben	Bränt ben	49,2		Fragment		Människa, små och något större röben (<1,5 cm)	A1, F:2
10	Ben	Bränt ben	39,5		Fragment		Människa, små och något större röben (<1,5 cm)	A1, F:2
11	Ben	Bränt ben	33,1		Fragment		Människa, små och enstaka större röben (<1,5 cm)	A5, F881 (A1, F:2)
12	Ben	Bränt ben	5,4		Fragment		Människa, små röbensfragment	A1, Pg4
13	Koppar	Mynt	3,6	1	Intakt	Konserverad	1 öre KM (1719-1768), 24 mm ø, räfflad rand	F258
14	Koppar	Mynt	4,2	1	Intakt	Konserverad	1 öre KM (1719-1768), 24 mm ø, slät? rand	F259
15	Järn	Klackjärn	43,9	1	Intakt	Röntgenbild	Klackjärn, 62 mm l, 62 mm br	F260
16	Järn	Bleck	13,5	2	Fragment	Röntgenbild	Tunt metallbleck vikt över en kraftigare del	F261
17	Järn	Spik	33,6	1	Defekt	Röntgenbild	Kraftig järnspik, böjd, korrosionsblåsor, 112x8 mm	F262
18	Järn	Spik	21,3	1	Fragment	Röntgenbild	Kraftig järnspik, 82x7 mm	F263
19	Flinta	Avslag	5,9	4			1 avslag, 2 övrig slagen, 1 splitter	A2, Pg6
20	Flinta	Avslag	2,3	3			1 övrig slagen, 2 splitter	A2, Pg6
21	Kvartsit	Avslag	4,0	1			1 avslag	A1, A:2
22	Flinta	Avslag	2,7	5			2 övrig slagen, 3 splitter	A1, A:2
23	Flinta	Avslag	2,6	1			1 övrig slagen	A1, B:1
24	Flinta	Kärna	72,1	7			1 rundkärna, 1 avslag, 2 övrig slagen, 3 splitter	A1, B:2
25	Kvarts	Avslag/avfall	1,4	9			1 flintavslag, 8 kvartssplitter	A1, C:1

Fyndnr	Material	Sakord	Vikt (g)	Antal	Fragmentering	Fyndstatus	Anmärkning	Kontext
26	Flinta	Avslag	7,4	5			2 avslag, 3 splitter	A1, C:2
27	Kvarts	Avslag/avfall	2,2	2			2 avslag	A1, C:2
28	Flinta	Kärna	4,2	3			1 mikrospånkärna F (sandarnakärna), 2 splitter	A1, C:3
29	Flinta	Avslag	3,3	3			1 övrig slagen, 2 splitter	A1, D:3
30	Flinta	Avslag	18,5	24			2 avslag, 10 övrig slagen, 12 splitter	A1, E:2
31	Kvarts	Avslag/avfall	9,2	5			3 kvartssavslag, 1 flintavslag, 1 flintsplitter	A1, E:2
32	Kvarts	Avslag/avfall	4,1	3			3 avslag	A1, E:1
33	Flinta	spån	10,4	4			2 spånfragment, 1 övrig slagen, 1 splitter	A1, E:1
34	Kvarts	Avslag/avfall	0,3	2			2 kvartssplitter	A1, E:2
35	Flinta	Avslag	0,7	4			4 splitter	A1, F:2

Provgropar

Provgrop 1, 0,5x0,5 m, 0,30 m djup

Ej sållad.

Förna 0,10 m, därunder 0,15 m brun humös sand, därunder ljusbrun grusig sand. I nordöstra hörnet en ca 0,25 m stor sten, därutöver två ca 0,15 m stora stenar. Inga fynd. Fosfatprov 1.

Provgrop 2, 0,5x0,5 m, 0,41 m djup

Ej sållad.

Förna 0,15 m, därunder brun till gråbrun sand, överst humös, undertill successivt allt mer kompakt och gråare brun. Tre stenar 0,05 – 0,15 m stora. Inga fynd. Fosfatprov 2.

Provgrop 3, 0,5x0,5 m, 0,33 m djup

Belägen i stenpackning A1.

Ej sållad.

Förna 0,17 m, därunder brun till mörkbrun humös sand till 0,02 m ovan botten, där det fanns gråbrun sand. Underst berggrund. Möt nordöstra sidan ett stenblock som var över 0,5 m stort. Blocket var synligt från strax under markytan ned till botten. I sydvästra hörnet en sten ca 0,3 m stor. I övrigt ca fem stenar 0,05 m stora, en 0,25 m stor. Inga fynd. Fosfatprov 3.

Provgrop 4, 0,5x0,5 m, 0,32 m djup

Belägen i stenpackning A1.

Torrsållad 4 mm.

Förna 0,10 m, humös och med mycket rötter. Därunder mörkbrun humös sand. En stor sten i västra delen, ca 0,40 m stor, synlig i markytan. I botten av rutan skiktade stenar, ca 0,15–0,20 m stora. Brända ben förekom från ca 0,18 m djup i den västra delen. Fynd nr: 12 (brända ben). Fosfatprov 4

Provgrop 5, 0,5x0,5 m, 0,30 m djup

Ej sållad.

Förna 0,10 m, därunder 0,15 m brun något humös sand, därunder brun något grusig sand. Inga stenar. Inga fynd. Fosfatprov 5.

Provgrop 6, 1,1x1,1 m, 0,42 m djup

Vattensållad i fyllningen till A2.

Förna 0,13 m, därunder 0,25 m brungrå till gråbrun sand, något humös. Därunder ljusbrun sand. Rikligt med stenar längs kanterna, ca 0,10–0,40 m stora, skoning till stolphål A2? Se ritning, bilaga 5. Fynd nr: 19, 20 (flinta, endast i fyllningen till A2). Fosfatprov 6.

Provgrop 7, 0,5x0,5 m, 0,30–0,43 m djup

Ej sållad.

Förna 0,08 m, därunder mörkgrå siltig sand. Berg möter på 0,30–0,43 m djup. En sten, 0,15 m stor. Inga fynd. Fosfatprov 7.

Provgrop 8, 0,5x0,5 m, 0,05–0,23 m djup

Ej sållad.

Förna 0,05–0,10 m, därunder berg i centrala och västra delen, delvis skiktat/sprucket. I östra kanten fickor av mörkbrun grusig humös sand, som är fuktig, ned till 0,23 m djup. Ett 10-tal stenar, 0,05–0,20 m stora. Inga fynd. Fosfatprov 8.

Provgrop 9, 0,5x0,5 m, 0,26 m djup

Ej sållad.

Förna 0,26 m, humös med mycket rötter. En spräckt stor sten i västra delen, 0,30 m stor, samt en motsvarande i östra delen, 0,40 m stor. Därutöver en enstaka sten, 0,10 m stor. Inga fynd. Fosfatprov 9.

Provgrop 10, 0,5x0,5 m, 0,35 m djup

Ej sållad.

Förna 0,08 m, därunder 0,27 m brun sand. På 0,35 m djup ljusbrun hårdare packad sand. Två stenar, ca 0,10 m stora, i botten. Inga fynd. Fosfatprov 10.

Provgrop 11, 0,5x0,5 m, 0,25 m djup

Ej sållad.

Förna 0,08 m, därunder 0,17 m brun sand. På 0,25 m djup ljusbrun hårdare packad sand. En stor sten tar upp större delen av provgropen, minst 0,50 m stor. Inga fynd. Fosfatprov 11.

Provgrop 12, 0,5x0,5 m, 0,15 m djup

Ej sållad.

Förna 0,07 m, därunder 0,08 m humös brun sand. Därunder ljusbrun hårdare packad sand. Inga stenar. Inga fynd. Fosfatprov 12.

Provgrop 13, 0,5x0,5 m, 0,33 m djup

Ej sållad.

Förna 0,05 m, därunder 0,08 m mörkbrun humös sand. I botten ljusbrun sandig silt. Inga stenar. Inga fynd. Fosfatprov 13.

Provgrop 14, 1,0x1,1 m, 0,04–0,12 m djup

Vattensållad.

Förna 0,04–0,12 m, därunder hållberg. Berget är sprucket och bitar på ca 0,05 0,20 m storlek (en ”kil” dock 0,55 m stor) har sprängts loss. Eldpåverkan? Inga fynd.

Fosfatprov 14.

Schaktbeskrivning

Schakt 1 (i stenpackning A1)

Ruta A, 1x1 m, 0,20 m djup

Vattensållad.

Förnan tidigare bortgrävd i samband med rensning av stenpackningen A1.

Stick 1: ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Stenar i norra, östra och södra hörnen. Inga fynd. Kolprov 1.

Stick 2: ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Hållberg i sydvästra delen. Ett antal stenar, ca 0,10 m stora. I nordvästra delen finns en liten mörkfärgning, ca 0,05 m i diameter – sotfläck? Träkol i nordöstra delen, under en stor sten. Fynd nr: 1 (brända ben), 21 (kvartsit), 22 (flinta).

Fosfatprov 16, 17 (se bilaga 5).

Ruta B, 1x1 m, 0,20 m djup

Vattensållad.

Förnan tidigare bortgrävd i samband med rensning av stenpackningen A1.

Stick 1: Ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Fyra större stenar och ett par mindre. Fynd nr: 23 (flinta).

Stick 2: Ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Berg i botten av sticket. Fynd nr: 24 (flinta). Fosfatprov 18, 19 (se bilaga 5).

Ruta C, 1x1 m, 0,30 m djup

Vattensållad.

Förnan tidigare bortgrävd i samband med rensning av stenpackningen A1.

Stick 1: Ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Mycket träkol i sydvästra delen, redan från 0,01–0,02 m djup. Ett antal stora stenar samt en del mindre. Fynd i kollagret i södra hörnet av rutan. Fynd nr: 25 (kvarts, flinta). Kolprov 8.

Stick 2: Ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Berg i botten av sticket. Mycket stora rötter. Brända ben hittades i sydvästra delen bredvid och under en stor sten, hör sannolikt till bengömma 2. Mycket små stenar i nordvästra delen. Fynd nr: 2, 3 (brända ben), 26 (flinta), 27 (kvarts).

Stick 3: Ca 0,10 m. Stenarna togs bort. Därefter hållberg. Ett fåtal fynd av flinta, bland annat ett sidofragment till en sandarnakärna. Fynd nr: 28 (flinta).

Fosfatprov 20, 21 (se bilaga 5).

Ruta D, 1x1 m, 0,30–0,35 m djup

Vattensållad.

Förna tidigare bortgrävd i samband med rensning av stenpackningen A1.

Stick 1: Ca 0,10 m. Mörkbrun humös sand. Tre större stenar. I norra hörnet fanns en mörkare färgning, möjligen spår av eldning? Inga fynd. Kolprov 7.

Stick 2: Ca 0,15 m. Mörkbrun humös sand. I nordvästra delen fanns en koncentration av skärviga stenar. Inga fynd.

Stick 3: Ca 0,05–0,10 m. De skärviga stenarna togs bort. Därefter hållberg. Fynd nr: 29 (flinta).

Fosfatprov 23, 24 (se bilaga 5).

Ruta E, 1x1 m, 0,37 m djup

Vattensållad.

Stick 1: Ca 0,15 m. Förna, mot botten av sticket mörkbrun humös sand. Två större stenar, ca 0,35 m stora. En stubbe västra delen, mycket rötter. Fynd nr: 4 (brända ben), 32 (kvarts), 33 (flinta).

Stick 2: Ca 0,10 m. Stubben kvarstår. I östra delen brandgrop, bengömma 1, under en locksten. Kol i anslutning till bengömman samt spritt i sticket. Mycket brända ben samt flinta. Berghäll i norra delen. Fynd nr: 5, 6, 7, 8 (brända ben), 30 (flinta), 31 (kvarts och flinta), 34 (kvarts). Kolprov 2, 3, 6, makroprov 1.

Stick 3: Ca 0,12 m. Rutan grävd i botten, berghäll. Inga fynd.

Fosfatprov 19 (se bilaga 5).

Ruta F, 1x1 m, 0,26–0,30 m djup

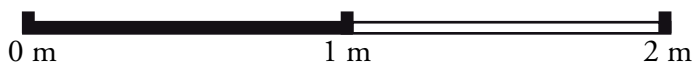
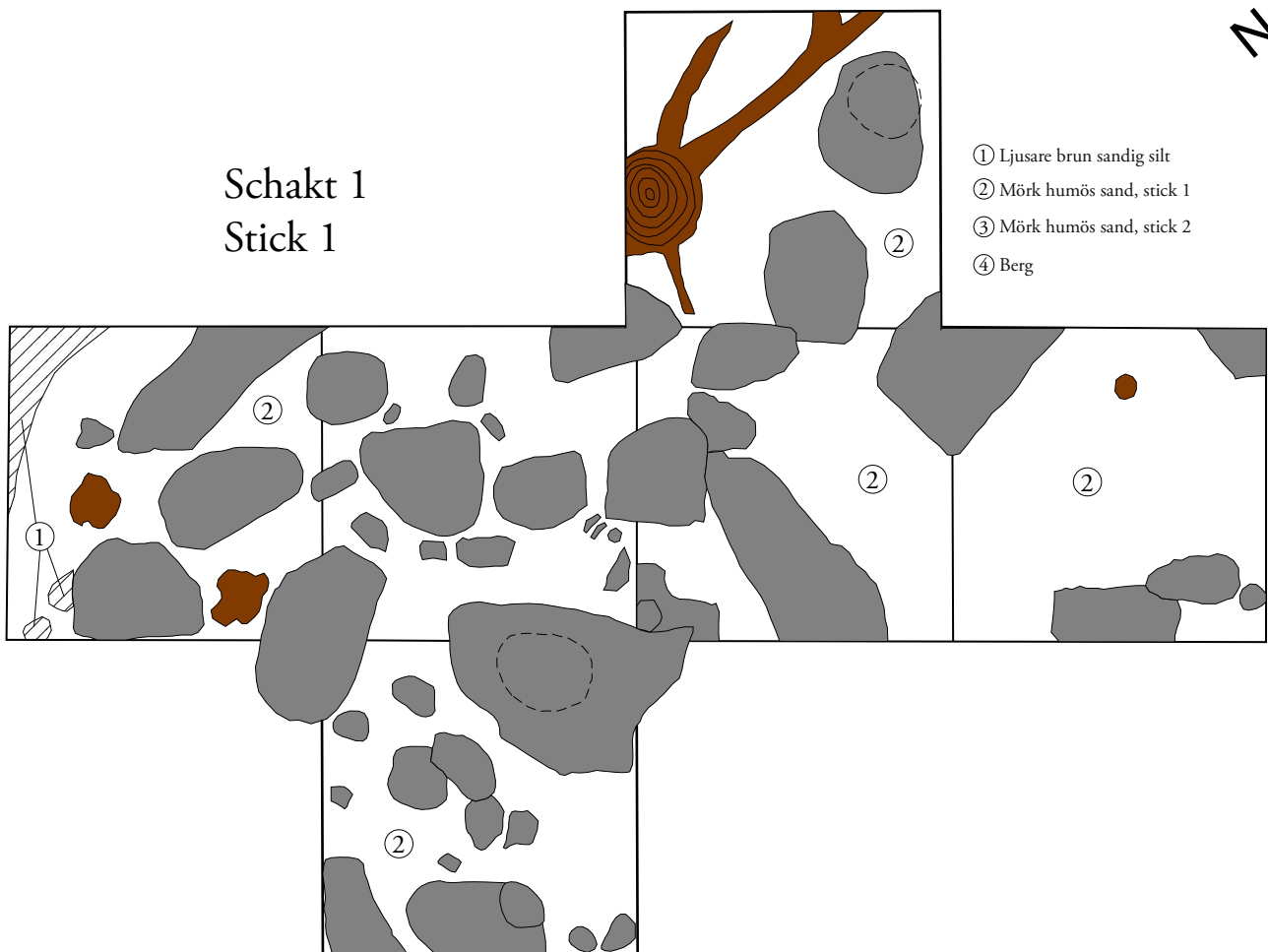
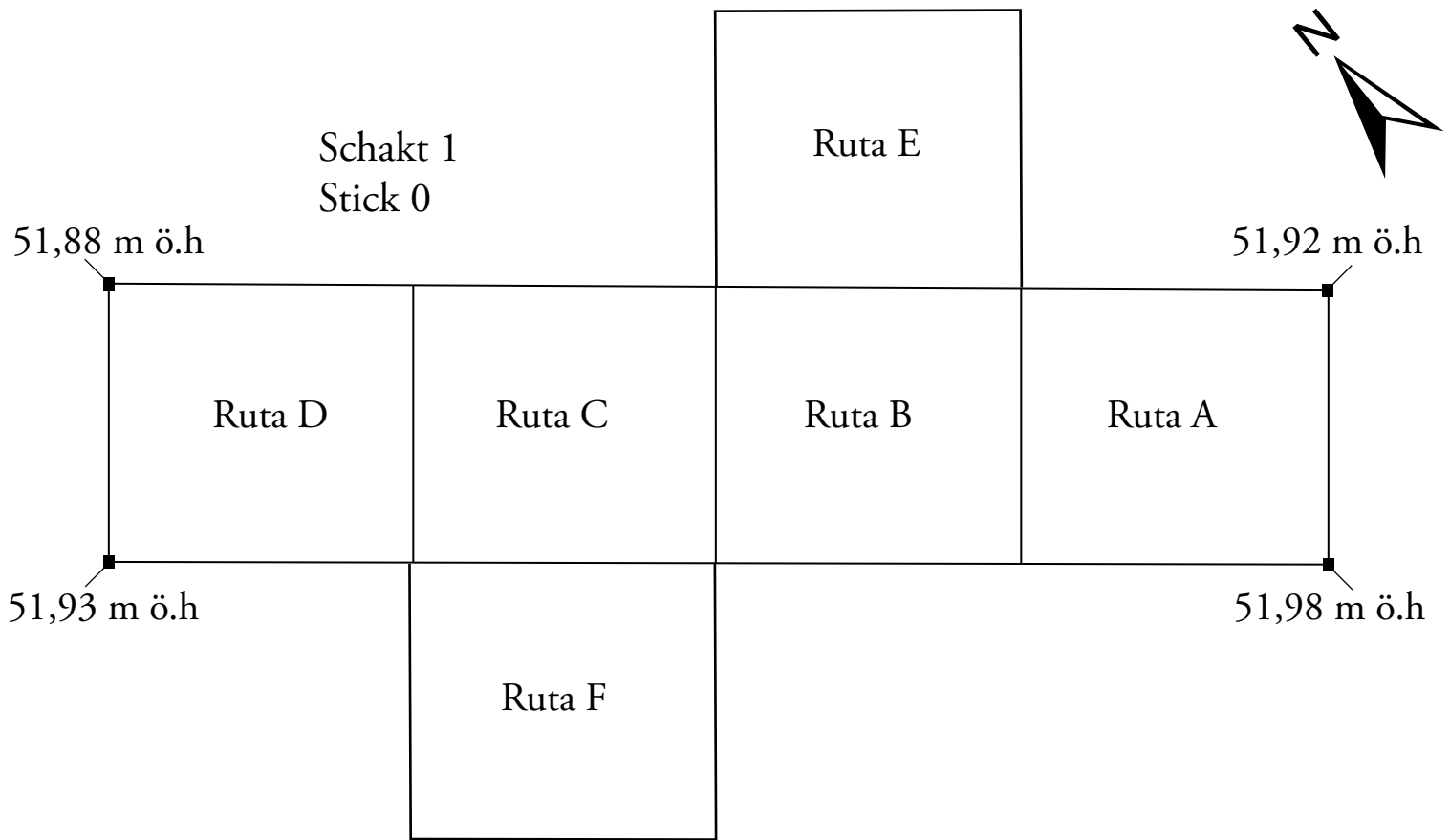
Vattensållad.

Stick 1: Ca 0,10 m. Förna, mot botten av sticket mörkbrun humös sand. Ett antal stenar, ca 0,10–0,25 m stora, samt fyra större stenar, 0,50 m stora eller mer. Inga fynd.

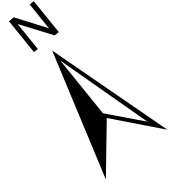
Stick 2: Ca 0,10–0,15 m. Mörkbrun humös sand. En stor sten borttagen i nordöstra kanten, locksten till bengömma 2. Brandgropen bengömma 2 framträdde omedelbart i stick 2 i nordöstra kanten. En sotfläck ca 0,35 m söder om bengömma 2, rundoval ca 0,35x0,30 m stor. En stor mängd brända ben generellt i sticket och i bengömma 2. Även träkol och flinta. Vid provgrävning möter berget på ca 0,26–0,30 m djup. Rutan dock ej grävd i botten i södra hälften. Fynd nr: 9, 10, 11 (brända ben), 35 (flinta). Kolprov 4, makroprov 2.

Fosfatprov 21 (se bilaga 5).

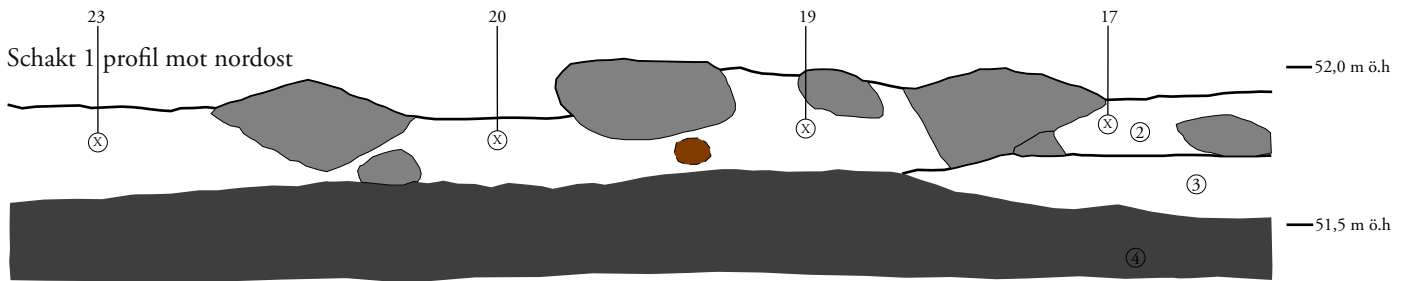
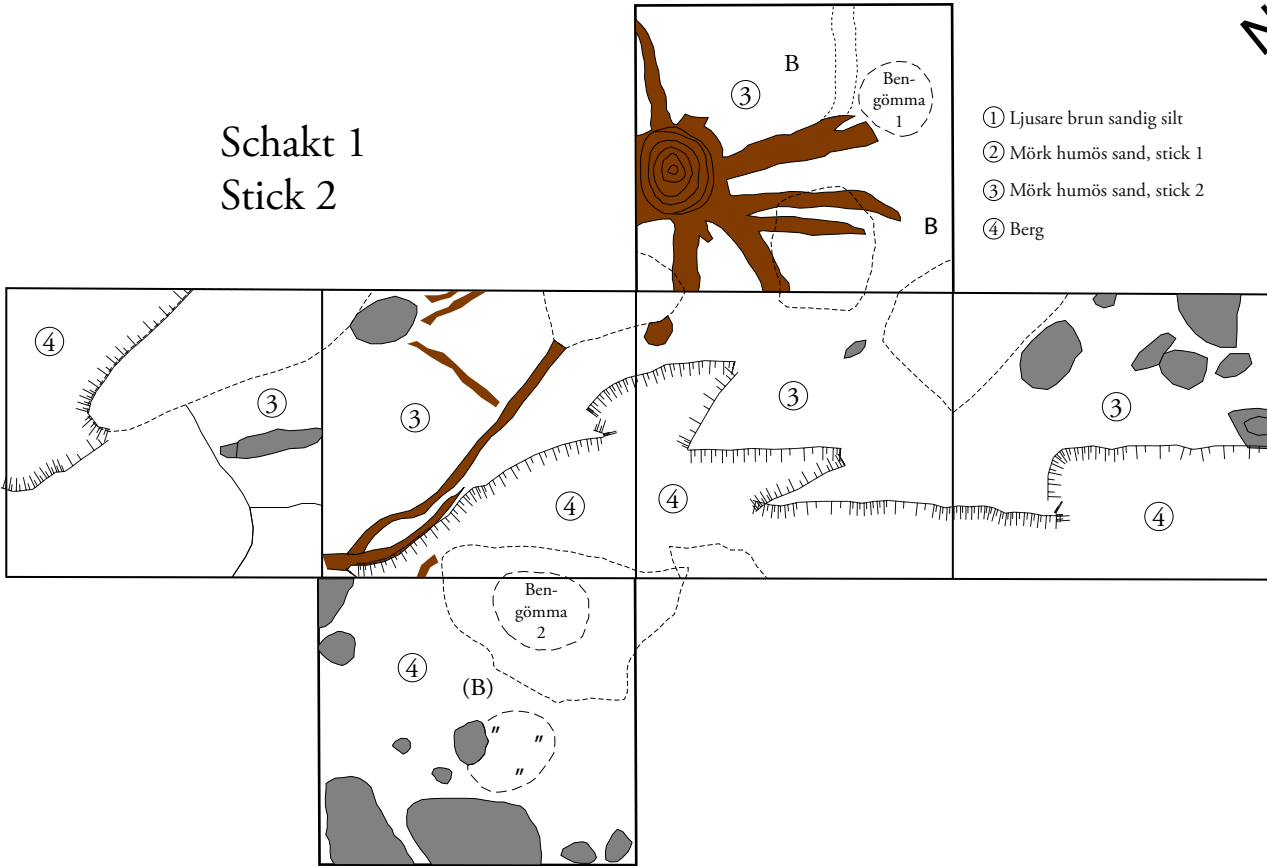
Bilaga 5. Plan- och profilritningar schakt 1 (A1, 4 och 5) och provgrop 6 (A2) av Johan Peterson

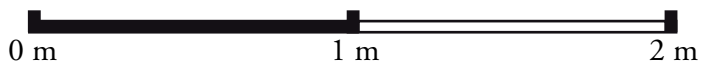
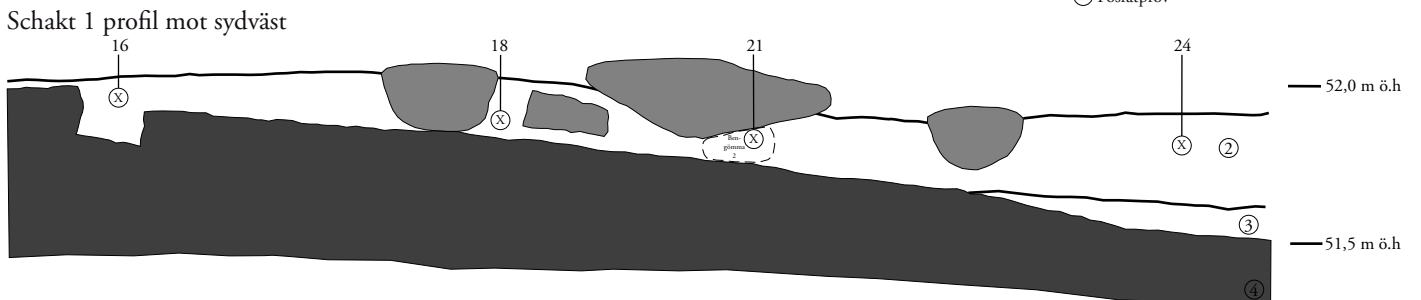
Schakt 1 Stick 2

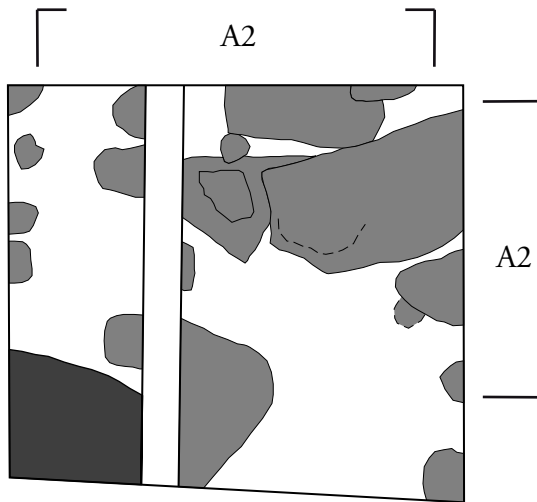
- ① Ljusare brun sandig silt
- ② Mörk humös sand, stick 1
- ③ Mörk humös sand, stick 2
- ④ Berg

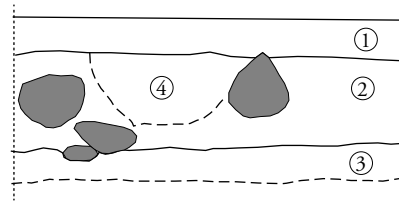
- ② Mörk humös sand
- ③ Mörk humös sand
- ④ Berg
- ⊗ Fosfatprov

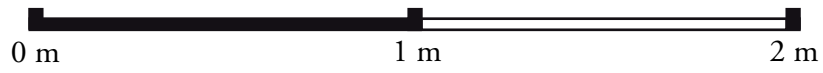
PG 6 Plan

A2 Profil

- ① Förna
- ② Mörkbrun, något humös sand
- ③ Ljusbrun siltig sand
- ④ Fläckvis mörkare sand (stolpfärgning?)

Metalldetekteringsrapport

Metalldetektorundersökning i samband med arkeologisk forskningsundersökning av en avrättningsplats, fornlämning: Foss 492, Foss socken, Munkedals kommun, Bohuslän.

Metalldetektor som användes: Modell: C-Scope CS-1220-XDP. En mycket känslig metalldetektor som med mätar- och ljudsignal registrerar magnetiska olikheter i undergrunden ner till ett största djup av cirka 30 cm.

Undersökningen:

Arbetsmetod och utförande: En systematisk detektering genomfördes. Inom anvisat område, den utstakade avrättningsplatsen, metalldetekterades humuslagret en gång. Området omedelbart väster därom undersöktes med sökstråk med ett avstånd mellan stråken på cirka fem meter. Metallföremål som låg i humuslagrets övre delar tog upp direkt, medans djupare liggande utslag markerades för att senare grävas fram vid de fortsatta arkeologiska undersökningarna. Vid undersökningarna kontrollerades en del större utslag från järnföremål medan signaler från alla andra metaller kontrollerades. Metallföremål som med säkerhet kunde tillföras tiden före 1900 eller med osäkerhet kunde dateras i fält markerades och mättes in. Metallföremål som med säkerhet kunde bestämmas till senare tid (d.v.s. efter 1900) tillvaratogs utan inmätning.

Detekteringssituationen: (fysiska faktorer som kan påverka detekteringsresultatet)
Vid undersökningstillfället var platsen en igenväxt platå som hjälpligt röjdes på sly. Befintligt lövtäcke och undervegetation försvårade detekteringarna. På områden med tunn humuspåbyggnad och där berggrunden låg nära ytan så stördes metalldetektorn av kraftig magnetism. Arbetet utfördes vid meteorologiskt gynnsamma förhållanden.

Källkritik: Generellt omfattade detekteringen fr.a. humuslagrets övre delar. Den kan därför inte betraktas som totalgenomsökt inom de undersökta ytorna.

Jonas Paulsson
Arkeolog och Metalldetekteringsspecialist

Konserveringsrapport

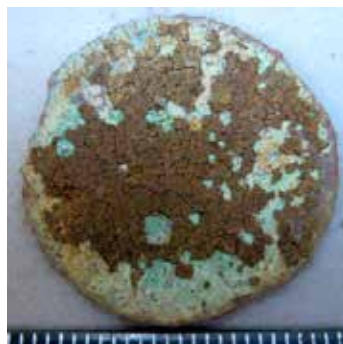
1. **Fyndort:** Foss 492, Foss sn, Munkedals kn, Bohuslän

1.2 **Antal fynd:** två kopparmynt

1.3 **Korrosionsstatus:**

IF258 före konservering

IF259 före konservering

Båda kopparmynten har en likartad korrosionsstatus. Ytorna är delvis eller fläckvis täckta av ett löst krackelerat lerskikt. Mynten i sig visar ingen antydning till prägling innan konservering och verkar båda ha en ganska sliten och gropig yta. Nästan all prägling verkar vara bortkorroderad.

Under själva framprepareringen av mynten framkom en svag antydning till prägling på IF258 på frånsidan.

IF259 uppvisade en betydligt sämre yta där endast en antydning på frånsidan till prägling framkom i form av dalpilar och sköld under.

Besöksadress

Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm

Postadress

Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13D
114 51 Stockholm

Telefon

073 360 74 73
070 759 29 41

E-post

sophie.nystrom@actakonservering.se
info@actakonservering.se
www.actakonservering.se

Bankgiro

230-7155

Organisationsnummer

556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

KonserveringsCentrum AB

Krona

Krönt sköld med dalpilar

IF258 efter konservering

Dalpilar i sköld?

IF259 efter konservering

Besöksadress
Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm
Postadress
Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13D
114 51 Stockholm

Telefon
073 360 74 73
070 759 29 41

E-post
sophie.nystrom@actakonservering.se
info@actakonservering.se
www.actakonservering.se

Bankgiro
230-7155

Organisationsnummer
556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

2. Konservering

Myntens utseende och skick dokumenterades genom mikroskopiering och fotografering.

Mekanisk bearbetning under mikroskop med hjälp av skalpell, pensel och bambustickor för avlägsna överflödiga korrosionsprodukter samt förtydliga eventuell prägling.

Efter avslutad mekanisk bearbetning putsades ytorna försiktigt med en mjuk roterande gethårstrissa.

Sophie Nyström
Konservator

Besöksadress

Riddargatan 13
(Armémuseum), Stockholm

Postadress

Acta KonserveringsCentrum AB
Riddargatan 13D
114 51 Stockholm

Telefon

073 360 74 73
070 759 29 41

E-post

sophie.nystrom@actakonservering.se
info@actakonservering.se
www.actakonservering.se

Bankgiro

230-7155

Organisationsnummer

556744-7395
Företaget innehar F-skattsedel

Wentorf, den 15. juni 2011

Niklas Ytterberg,
Bohusläns museum
Box 403
451 19 Uddevalla

Vedanatomisk analyse af 5 träkulsprover fra avrättningsplats, Foss 492, Munkedal.

Jord og grus er fjernet.

Prov 1, schakt 1, ruta A, stick 1:

Ca. 4 ml ej rent kol.

7 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

3 stk. *Corylus avellana*, hassel.

3 stk. *Acer sp.*, lönn, fra grene.

1 stk. Bark

C-14-prov: 1 stk. *Corylus avellana*, hassel, med egenalder, som skönnes at være max. 10 år.

Prov 2, schakt 1, ruta E, stick 2, från bengömma 1:

Ca. 5 ml ej rent kol.

5 stk. = alla, rest för små analyseret med følgende resultat:

5 stk. *Corylus avellana*, hassel.

C-14-prov: 5 stk. *Corylus avellana*, hassel, med egenalder, som skönnes at være max. 15 år.

Prov 3, schakt 1, ruta E, stick 2, från kolkoncentration:

Ca. 10 ml ej rent kol.

5 stk. = alla, rest för små analyseret med følgende resultat:

3 stk. *Juniperus communis*, en, fra grene.

2 stk. *Betula sp.*, björk, fra yngre stammer.

C-14-prov: 3 stk. *Juniperus communis*, en, med egenalder, som skönnes at være max. 5 år.

Prov 4, schakt 1, ruta F, stick 2:

Ca. 5 ml ej rent kol.

10 stk. = alla, rest för små analyseret med følgende resultat:

9 stk. *Juniperus communis*, en, fra grene og yngre stammer.

1 stk. Bark.

C-14-prov: 1 stk. *Juniperus communis*, en, med egenalder, som skönnes at være max. 5 år.

Prov 5, provgrop 6, A2, stolphål:

Ca. 1 ml ej rent kol.

4 stk. = alla, analyseret med følgende resultat:

4 stk. *Alnus sp.*, al, fra grene.

C-14-prov: 2 stk. *Alnus sp.*, al, med egenalder, som skönnes at være max. 10 år.

C-14-prövet fremsendes med posten til museet. Når du mailer mig, at de er fremme, sendes resten.

Jeg takker for oppdraget og modtager gerne fremover prøver.

Faktura fremsendes også, til attestering og viderebefordring.

Med venlig hilsen

Thomas Bartholin,
Am Haidberg 18
D 21 465 Wentorf bei Hamburg.
0049 40 720 1821
thomas.bartholin@gmx.de
(Foss492.Munkedal, sendt dd)

Bohusläns museum
Niklas Ytterberg
Box 403
451 19 Uddevalla

ANALYSRAPPORT

Analys av jordprover från Foss 492, Munkedals kommun, Västra Götaland.

Metod

De tillsända proverna volymbestämdes genom att den lufttorkade jorden hälldes i en graderad bägare och en känd volym vatten tillsattes. Provolymen utgjorde alltså jordpartiklar minus luftvolymen mellan partiklarna. Proverna blev dispergerade under 1 timme med 5%-ig NaOH och preparerades därefter med en kombination av slammings- och flotationsteknik. Ingen särskild flotationsapparat utnyttjades. Sikt med 0,25 mm:s maskvidd användes. Det floterade materialet lufttorkades efter preparering och studerades under mikroskop i 6,7-40 gångers förstoring. Provet innehöll rikliga mängder färska rötter samt enstaka färska frön, dagmaskkokonger och insekter. Dessa betraktades som recenta och noterades inte som fynd. Samtliga växtrester som redovisas var förkolnade. Det preparerade provet och fynd förvaras på Institutionen för Naturgeografi och Kvartergeologi, men kan med kort varsel tillsändas uppdragsgivaren om så önskas.

Från en undersökning av en yta med lämningar från Sandarnakultur samt stensättningar och avrätningsplats från nyare tid har 3 jordprover, sammantaget 3,1 liter jord, analyserats med avseende på förkolnade växtrester.

Samtliga prover var mycket rika på färska växtrester, framför allt rötter med även ovanjordiska växtdelar. Jorden i proverna var närmast att betrakta som recent förna.

Prov 1: Schakt 1, ruta E, stick 2 (intill bengömma 1). 0,9 liter jord preparerades och analyserades. Utöver 1 ml träkolsfragment återfanns inga förkolnade växtrester.

Prov 2: Schakt 1, ruta F, stick 2 (intill bengömma 2). 1,0 liter jord preparerades och analyserades. Utöver 2 ml träkolsfragment återfanns ett frö av mjölon (*Arctostaphylos uva-ursi*). Mjölon är en vanlig växt på mager, lättdränerad mark såsom hedskogar och hållmarker.

Prov 3: Provgrop 6, A2, stolphål, ca 0,20-0,25 m djupt. 1,2 liter jord preparerades och analyserades. Utöver 0,2 ml träkolsfragment återfanns inga förkolnade växtrester.

Vid tillfälle har det brunnit på platsen och ved såväl som mjölon har kommit att förkolnats. Därutöver kan jag ej lämna rigorösa tolkningar.

2011-07-16
Mats Regnell
08-16 48 09 — 0705-43 45 86 — mats.regnell@geo.su.se

institutionen för naturgeografi och kvartärgeologi

Rapport över de brända benen från Foss 492, Munkedal, Bohuslän, avrättningsplats

I samband med undersökningen av platsen för en avrättningsplats framkom inga skelettgravar med spår efter avrättade, däremot påträffades en mindre samling brända ben. De brända benen låg dels utspridda dels samlade i två bengömmor. Den sammanlagda benmängden uppgår till 288,5 gram och den absoluta majoriteten av dessa utgörs av fragment från kroppens stora rörben. Endast 7 små fragment av skalltaksfragment påträffades. Skalltakens alla tre skikt är observerbara, vilket indikerar att benen kommer av en större tonåring eller vuxen individ.

Benfragmenten är överlag hårt fragmenterade, vilket med största sannolikhet beror på att de legat direkt i jorden och tidens tand har påverkat. Alla ömtåliga delar av skelettet såsom leder, bäcken och ryggkotor till stor del bestående av svampaktigt ben (spongiosa) med endast en tunnare hård yta (cortex) har smulats sönder och förintats av jordtrycket. Det är också möjligt att benen utgör resterna efter det som blev insamlat på bålplatsen, vilket i så fall förklarar att så lite av benen från det annars skalltaget är bevarat.

Fyndenhet	Kontext	Ruta	Vikt	Analys
	Schakt 1	A	0,1 g	Oidentifierbart ben
	Schakt 1	C	0,4 g	Brända ben av människa, rörbensfragment
	Schakt 1	C	11,9	Små rörbensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
	Schakt 1	E	22,5 g	Här finns blandat mycket små och något större (ca 1,5 cm). Rörbensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
	Schakt 1	E	36,7 g	Benfragmenten är överlag mycket små. Majoriteten är rörbensfragment men sju små fragment är skalltak (2,8g). Alla tre skikten i skalltaget är observerbara, vilket indikerar att benen kommer av en större tonåring eller vuxen individ.
	Schakt 1	E	34,8 g	Små rörbensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
	Schakt 1	E	12,1 g	Precis som i förgående består detta fynd av små rörbensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
IF 880	Schakt 1	E	42,8	Denna betecknas bengömma 1. Här finns blandat mycket små och något större (ca 2 cm). En del av benen är blåaktiga i brottytan vilket tyder på att de är dåligt brända. De utgörs av rörbensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
	Schakt 1	F	49,2	Här finns blandat mycket små och något större (ca 1,5 cm). Rörbensfragment av människa,

				inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
	Schakt 1	F	39,5	Här finns blandat mycket små och något större (ca 1,5 cm). Rörensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.
IF 881	Schakt 1	F	33,1	Denna betecknas bengömma 2. Här finns framförallt mycket små enstaka större (ca 1,5 cm). De utgörs av rörensfragment av människa, inga fragment har dock närmare kunnat identifieras till benslag.
	Provgrop4		5,4	Små rörensfragment av människa, inga fragment har närmare kunnat identifieras till benslag.

UPPSALA
UNIVERSITET

Uppsala 12-02-07

Niklas Ytterberg
Bohusläns museum
Box 403
451 19 UDDEVALLA

Ångströmlaboratoriet
Tandemlaboratoriet

Göran Possnert

Besöksadress:
Ångströmlaboratoriet
Lägerhyddsvägen 1
Rum 4143

Postadress:
Box 529
751 20 Uppsala

Telefon:
018 - 471 30 59

Telefax:
018 - 55 57 36

Hemsida:
<http://www.angstrom.uu.se>

E-post:
Goran.Possnert@Angstrom.uu.se

Resultat av ¹⁴C datering av bränt ben från Foss socken, Bohuslän.

Förbehandling av brända ben:

1. 1,5 % NaOCl tillsatt till det rengjorda och krossade benprovet och blandningen fick stå i rumstemperatur i 48 timmar.
2. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten.
3. 1M HAc tillsatt till provet och blandningen i rumstemperatur i 24 timmar.
4. Provet tvättat till neutral i avjoniserat vatten och intorkat.
5. Lakning med 6 M HCl och den erhållna CO₂-gasen grafiteras därefter Fe-katalytiskt före acceleratormätningen av ¹⁴C-innehållet.

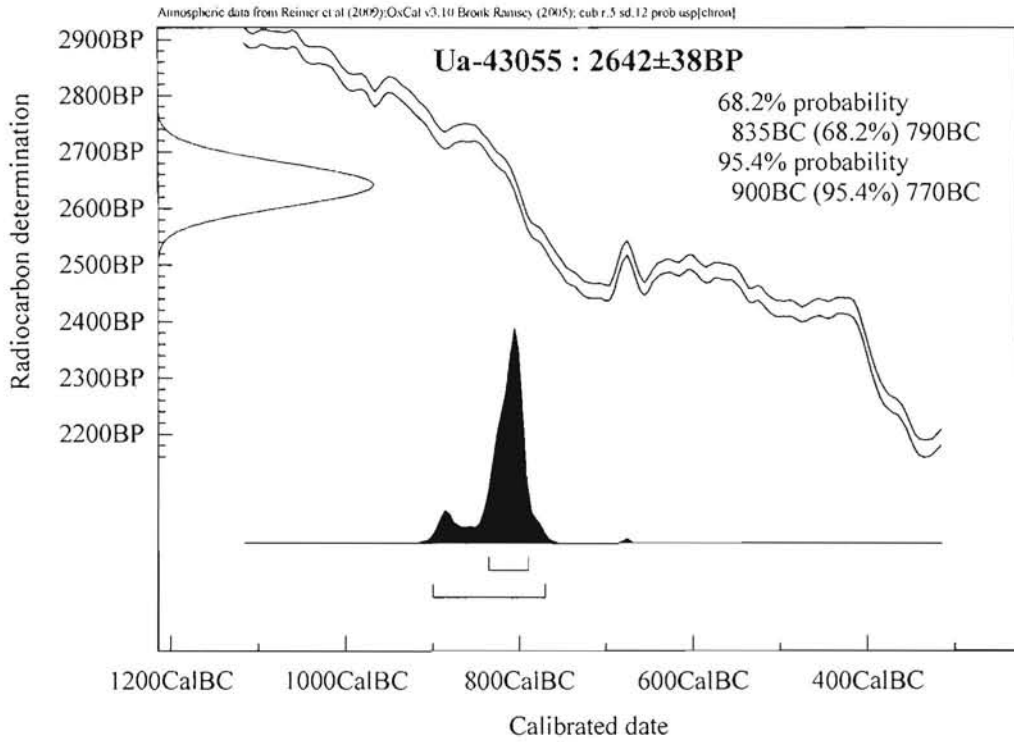
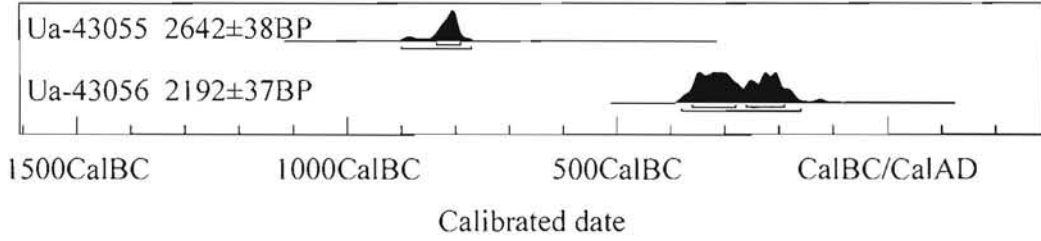
RESULTAT

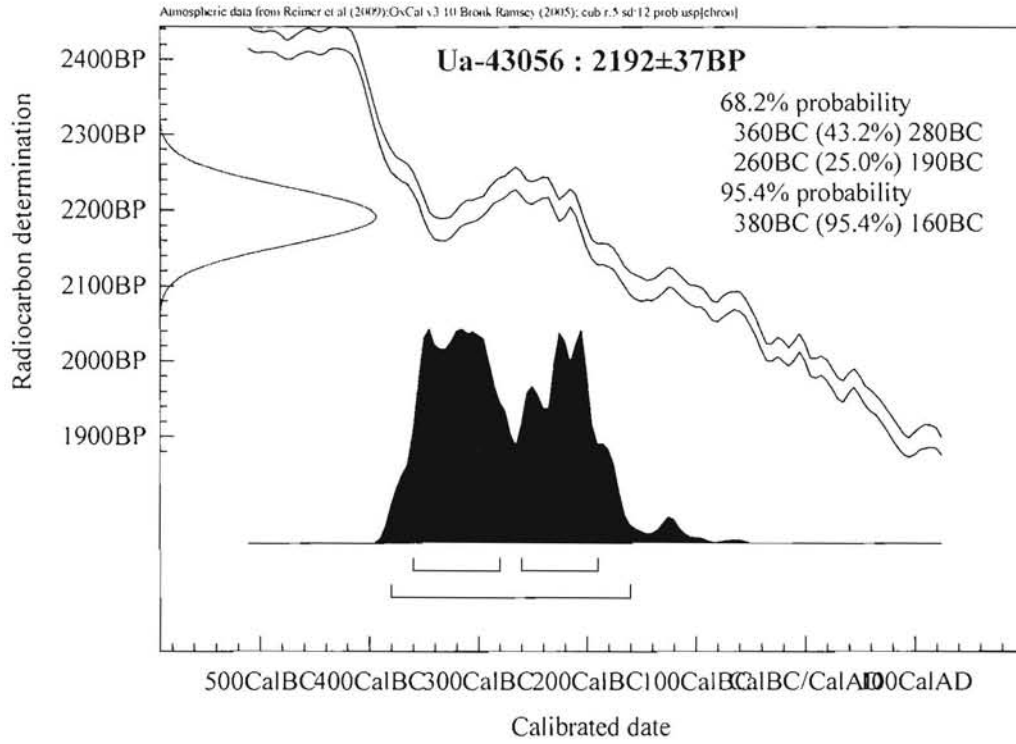
Labnummer	Prov	δ ¹³ C ‰ VPDB	¹⁴ C ålder BP
Ua-43055	Foss 492, F880	-23,9	2 642 ± 38
Ua-43056	Foss 492, F881	-24,1	2 192 ± 37

Med vänlig hälsning

Göran Possnert/Ingela Sundström

Atmospheric data from Reimer et al (2009); OxCal v3.10 Bronk Ramsey (2005); cub r.5 sd.1.2 prob usp[chron]

Bilaga 12. Markkemi rapport, Johnny May, Fosfatlaboratoriet, Gotlands museum

Fosfatprover, Fosfatlaboratoriet, Gotlands museum, Foss 492, Foss sn, Bohuslän					
Provnr	Kontext	Anmärkning	P°	pH	Glödförlust i %
1	Provgrop 1		4	3,9	
2	Provgrop 2		1		
3	Provgrop 3		41		
4	Provgrop 4		533	4,2	
5	Provgrop 5		37		
6	Provgrop 6		15		
7	Provgrop 7		19	4	
8	Provgrop 8		53		
9	Provgrop 9		13		
10	Provgrop 10		23		
11	Provgrop 11		10	4,4	
12	Provgrop 12		2		
13	Provgrop 13		3	4,4	
14	Provgrop 14		5		
15	Ruta A	Sydöstra sidan	7		26,8
16	Ruta A	Sydvästra sidan	33		
17	Ruta A	Nordöstra sidan	9		
18	Ruta B	Sydvästra sidan	17		
19	Ruta B	Nordöstra sidan	12		
20	Ruta C	Nordöstra sidan	21		
21	Ruta C	Sydvästra sidan, bengömma 2	219	4,2	30,5
22	Ruta D	Nordvästra sidan	21		15,3
23	Ruta D	Nordöstra sidan	11		
24	Ruta D	Sydvästra sidan	7		
25	Ruta E	Nordöstra sidan	31		
26	Ruta E	Nordvästra sidan, under stubbe	10		
27	Ruta E	Sydöstra sidan, nära bengömma 1	13	3,8	29,2
28	Ruta F	Nordöstra sidan	15		
29	Ruta F	Nordvästra sidan	8		
30	Ruta F	Sydöstra sidan, nära bengömma 2	9		

